

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2013–2015

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Radka Daňková

Role asistenta pedagoga ve vyučovacím procesu

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Marie Bunešová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2013-2015

(

DIPLOMA THESIS

Radka Daňková

**The Role of the Teaching Assistants in The Educational
Process**

Prague 2015

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Marie Bunešová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 22. 5. 2015

Radka Daňková

Poděkování

Děkuji velmi touto cestou paní Mgr. Marii Bunešové, vedoucí mé diplomové práce, za její odborné vedení a cenné rady, vstřícnost a ochotu.

Anotace

Diplomová práce s názvem „Role asistenta pedagoga ve vyučovacím procesu“ se zabývá profesí asistenta pedagoga a jeho významem pro žáka se specifickými vzdělávacími potřebami ve hlavním vzdělávacím proudu na základní škole. Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické.

Úvod teoretické části obsahuje základní pedagogické pojmy - výchova a vzdělávání, integrace a inkluze, individuální vzdělávací plán. Nejobsáhleji se věnuje asistentovi pedagoga – legislativním vymezením, náplní práce a konkrétnímu přínosu pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami.

Praktickou část tvoří výzkum, který probíhal mezi asistenty pedagoga na základních školách. Předmětem zkoumání bylo zmapovat roli asistenta pedagoga v hlavním vzdělávacím proudu. Údaje byly získány z výsledků kvalitativního výzkumu, který proběhl formou dotazníku a byl doplněn polostrukturovaným rozhovorem.

Klíčová slova

Asistent pedagoga, individuální vzdělávací plán, inkluze, integrace, speciální vzdělávací potřeby, výchova, vzdělávání.

Annotation

This thesis focuses on the role of the teaching assistants in the educational process and on their significance for the children with special educational needs in the main course of primary education. The thesis is structured into two parts, the theoretical and experimental.

The theoretical part starts with basic educational terms—education, integration, inclusion, individual education program. Then it discusses the position of the teaching assistants—what their duties are as viewed by the legislative, what their scope of employment is, and how specifically children with special educational needs profit from teaching assistants' work.

The experimental part contains qualitative research of teaching assistants in primary schools. The role of the teaching assistants in the main course of primary education is explored. The data was collected via questionnaire and partly structured conversation.

Keywords

Cultivation, education, individual educational program, inclusion, integration, special educational needs, teaching assistant.

1 OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 EDUKACE ŽÁKŮ A ŽÁKŮ SE SVP.....	11
1.1 POJMY VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ	11
1.2 PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ	12
1.3 MOŽNOST ZAČLENĚNÍ DÍTĚTE SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM DO BĚŽNÉ ŠKOLY	13
1.4 POJMY INTEGRACE A INKLUZE	14
1.5 DĚTI A MLÁDEŽ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	18
1.6 VZDĚLÁVÁNÍ JEDINCŮ S HANDICAPEM.....	18
1.7 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN	21
1.7.1 individuální vzdělávací plán – právní vymezení	21
1.7.2 vytváření individuálního vzdělávacího plánu	23
2 ASISTENT PEDAGOGA.....	24
2.1 Historie profese asistenta pedagoga ve vzdělávání v ČR.....	24
2.2 Osobní asistent	25
2.3 Asistent pedagoga	27
2.3.1 Legislativní souhrn	28
2.3.2 Legislativa týkající se asistenčních služeb	29
2.3.3 Kvalifikační předpoklady asistenta pedagoga	31
2.3.4 Funkce a pracovní náplň asistenta pedagoga	34
2.3.5 Pracovní úvazek, pracovní poměr a platové zařazení asistenta pedagoga	36
2.3.6 zřizování funkce asistenta pedagoga	39
2.3.7 Počet asistentů pedagoga v ČR	40
PRAKTICKÁ ČÁST	42
3 ROLE ASISTENTA PEDAGOGA	42
3.1 VÝZKUMNÝ CÍL A HYPOTÉZY	42
3.2 Použitá metodologie.....	43
3.3 Popis výzkumného vzorku	44
3.4 Časový harmonogram.....	47
3.5 interpretace výzkumného šetření.....	48
3.5.1 dotazníkové šetření.....	48
3.5.2 Polostrukturované interview	70

3.6	ověření hypotéz	77
3.7	interpretace a diskuse výsledků.....	80
3.8	doporučení do praxe.....	83
ZÁVĚR		84
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		86
SEZNAM ZKRATEK		90
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ		91
SEZNAM PŘÍLOH.....		94

ÚVOD

V dnešní moderní společnosti mají všichni lidé právo na vzdělání, aktuálním tématem současnosti jsou integrace a inkluze. Díky tomuto nastolenému procesu je stále více žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vzděláváno v běžné základní škole. Vzdělávání těchto žáků zároveň zvyšuje nároky na pedagogické pracovníky, proto se jeví jako nutnost přítomnost dalšího pedagogického pracovníka ve třídě.

Ve školství autorka pracuje již téměř dvacet let. Před čtyřmi lety se vrátila z rodičovské dovolené a poprvé se osobně setkala s funkcí asistenta pedagoga. Ti se začali objevovat na běžných základních školách v souvislosti se zařazováním stále většího počtu žáků se specifickými vzdělávacími potřebami do těchto škol. Během studia speciální pedagogiky autorka získala mnohé poznatky týkající se této problematiky a pochopila význam asistenta pedagoga pro proces integrace a inkluze. Tato tematika autorku zaujala a zvolila ji jako téma diplomové práce. Hlavním autorčiným cílem při psaní diplomové práce bylo zmapovat roli asistenta pedagoga v hlavním vzdělávacím proudu, vymezit náplň jeho práce a přínos pro žáka se speciálními vzdělávacími potřebami a stanovit, jakou sehrává úlohu jakožto druhý pedagogický pracovník působící ve třídě.

Diplomová práce je rozdělaná do dvou částí. První kapitola teoretické části se věnuje vymezení základních pojmů týkajících se edukace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Uvádí možnosti začlenění těchto dětí do běžné školy, řeší problematiku práva na vzdělání, zabývá se individuálním vzdělávacím plánem. Druhá kapitola popisuje pozici asistenta pedagoga v našem základním školství. Zabývá se legislativním vymezením profese, zřizováním funkce asistenta pedagoga, požadavky na vzdělání u těchto pedagogických pracovníků, platovým zařazením, financováním tohoto pedagogického pracovníka a náplní jeho činnosti.

Empirická část se skládá z kvantitativního výzkumu, ve kterém byl využit webový dotazník. Byl určen asistentům pedagoga na základních školách. Výstupy dotazníku jsou zpracovány do přehledných tabulek a grafů, ke každé otázce následuje rozbor výsledků. Ty byly nadále ověřeny kvalitativním výzkumem, který proběhl formou polostrukturovaného interview se dvěma řediteli základních škol a se dvěma učitelkami,

v jejichž třídě asistent pedagoga působí. Součástí empirické části je popis použitých metodologických postupů, charakteristika základních škol, na kterých proběhl kvalitativní výzkum a časový harmonogram jednotlivých částí výzkumu.

Všechny výsledky byly porovnány a shrnuty v závěrečné diskusi, které předcházelo vyhodnocení hypotéz.

TEORETICKÁ ČÁST

1 EDUKACE ŽÁKŮ A ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

1.1 POJMY VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ

Klasickými pojmy pedagogiky jsou výchova a vzdělávání. Tyto pojmy charakterizovalo i mnoho představitelů české pedagogiky. Například Kohout (2007, s. 21) ve své publikaci uvádí, že výchova bývá v odborné literatuře často definována jako: *„záměrné, cílevědomé a všestranné působení za účelem utváření tělesných či duševních vlastností jedince, zpravidla v souladu se zaměřením a tradicemi společnosti.“*

Vališová a Kasíková charakterizují výchovu jako specificky lidskou aktivitu, jejíž podstatu vidí v navozování a řízení záměrných změn a procesů v osobnosti (2007, s. 57).

Jůva (2001, s. 47) uvádí, že *„vedle činitelů ekonomických a sociálně politických je výchova jedním z významných faktorů úspěšného rozvoje společnosti“*.

Výchovu vnímá Průcha jako činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání *„duchovního majetku“* společnosti z generace na generaci. (2000, s. 14) Jedná se tedy o záměrné a cílevědomé působení na vychovávaného tím, že mu jsou vytvářeny a ovlivňovány podmínky pro jeho rozvoj a to v souladu s jeho individuálními dispozicemi. Jde buď o přímý, převážně verbální, kontakt pedagoga s vychovávaným, ale mnohem účinnější se jeví nepřímé působení prostřednictvím prožitku a procesu vytváření vlastních osobních zkušeností. Základní smysl výchovy je současně stimulace vlastní snahy jedince po zdokonalení. Průcha (2009, s. 19)

Pojem vzdělávání se chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností a postojů a je realizováno prostřednictvím školního vyučování. Průcha (2000, s. 15)

Vzdělávání popisuje Šimoník jako „*neustálý a složitý proces, v jehož průběhu si člověk osvojuje nové vědomosti, dovednosti a návyky, ale současně formuje svou osobnost, své názory, přesvědčení a postoje a zájmy. Vzdelávání má tedy formativní účinek a je chápáno jako součást výchovy*“. Šimoník (2005, s. 17)

Dnes se ukazuje, že pojmy výchova a vzdělávání spolu souvisí a jsou v praxi propojené a neoddelitelné, a proto se využívá pojmu školní edukace. Edukací se označují takové činnosti lidí, při kterých se nějaký subjekt učí a jiný subjekt mu toto učení zprostředkovává. Průcha (2000, s. 16)

1.2 PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ

Dá se říci, že se naše současná pedagogika snaží uskutečňovat ideu, kterou prosazoval již J. A. Komenský rozvíjet „*všechny ve všem všestranně*“ (omnes omnia omnino) Jůva (2001, s. 47). Z výše uvedeného citátu vyplývá, že právo na vzdělání a rovný přístup k němu má každý člověk, bez ohledu na to, zda má nějaké omezení či postižení.

To je zakotveno i v *Listině základních práv a svobod*, která je součástí ústavního pořádku České republiky od roku 1993, konkrétně v článku 33: „*Každý má právo na vzdělání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.*“ OSN přijala *Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením*, která v článku 19 mimo jiného garantuje lidem s postižením právo na život v přirozeném prostředí a v článku 24 ukládá vládám a zemím, jež se k ní připojily, zajistit na všech úrovních inkluzivní vzdělávací systém. Česká republika spolu s další stovkou států úmluvu podepsala a ratifikace proběhla 28. září 2009. Uzlová (2010, s. 14).

V naší společnosti, ovšem i v celosvětovém měřítku, dochází v posledních letech k tzv. změně paradigmatu v pohledu majoritní společnosti na člověka s handicapem. Dá se říci, že z historického hlediska prožíváme období dynamických proměn ve vztahu společnosti ke znevýhodněným jedincům. Prosazují se nejmodernější trendy, které označujeme jako inkluzivní přístupy.

Ty lze charakterizovat jako přirozené začleňování handicapovaných osob do běžné společnosti. Jedná se tak o hledání optimálních přístupů k handicapovaným lidem a snahu vychovávat, vzdělávat a rozvíjet tyto jedince tak, aby byli schopni prožívat i navzdory různým znevýhodněním kvalitní a smysluplný život. Moderní pohledy se obracejí k humanistickému přístupu, který zdůrazňuje u postiženého člověka jeho lidskou důstojnost a individualitu. Slowík (2007, s. 11 - 15).

1.3 MOŽNOST ZAČLENĚNÍ DÍTĚTE SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM DO BĚŽNÉ ŠKOLY

Možnost začlenění dítěte se zdravotním postižením do běžné školy je poprvé zmíněna ve vyhlášce č. 291/1991 Sb., o základních školách. V roce 1994 pak byl přijat Metodický pokyn MŠMŠT o integraci dětí a žáků se zdravotním postižením.

Ten byl v roce 2002 nahrazen *Směrnicí MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení*. V této době bylo možno ještě osvobodit děti s těžkým zdravotním postižením od povinné školní docházky.

Změna nastala až s přijetím zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (*školský zákon*), který platí od ledna 2005. V něm už nenajdeme možnost osvobodit od povinné školní docházky. Naopak § 2 kromě jiného zdůrazňuje zásadu rovného přístupu každého občana ČR, tedy i občanů se zdravotním postižením, ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace, respektování vzdělávacích potřeb jednotlivce a zásadu vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání a v § 16 přináší nové pojetí vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

V únoru 2005 začala platit vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. V té se mimo jiné uvádí: „Žák se zdravotním postižením se přednostně vzdělává formou individuální integrace v běžné škole, pokud to odpovídá jeho potřebám a možnostem a podmínkám a možnostem školy“ (viz § 3) Uzlová (2010, s. 15).

1.4 POJMY INTEGRACE A INKLUZE

Termín **integrace** pochází z latiny a v doslovném překladu znamená znovu vytvoření celku. Setkáváme se s ním v různých oblastech života ve smyslu sjednocení, ucelení, splynutí, začlenění, zapojení.

Vágnerová k integraci uvádí: *„Integraci lze chápat jako takové začlenění jedince (z nějakého důvodu odlišného) do majoritní společnosti, kdy v ní dovede bez problémů žít, cítí se jí přijat a sám se s ní identifikuje. Integrace je výsledkem procesu učení na kognitivní i emotivní úrovni“* (Vágnerová, 1999, s. 78)

V pedagogickém slovníku je integrované vzdělávání charakterizováno takto: *„Přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol. Cílem je poskytnout i žákům s těžkým a trvalým zdravotním postižením společnou zkušenost s jejich zdravými vrstevníky, a přitom respektovat jejich specifické potřeby“* (Průcha, Walterová, Mareš, 1995).

Podle Jesenského chápeme pojem integrace v oblasti speciální pedagogiky jako: *„spolužití postižených a nepostižených při přijatelně nízké míře konfliktnosti vztahů těchto skupin.“* (In: Slowík, 2007, s. 31).

Vítková (2003, s. 15) k integraci uvádí: *„Na základě pedagogického a psychologického pojetí obsahuje integrace osobní a sociální aspekty a označuje na jedné straně adekvátní začlenění psychických procesů po stránce sensorické, kognitivní, emocionální a psychomotorické, a na straně druhé zdařilé začlenění do společenských skupin a pracovního světa“.*

Německá autorka Schwab (2014, s. 12) ve své knize hovoří o integraci a inkluzi jako o „škole pro všechny“. V takovémto inklusivním prostředí by měly mít všechny děti stejné šance a mělo by být na ně stejně nahlíženo.

Inkluze, z lat. inclusio, znamená zahrnutí nebo přijetí do nějakého celku. Tento pojem bývá mnohdy vnímán jako synonymum integrace. Ale přesnější je pojetí inkluze jako vyššího stupně integrace, vyšší kvality. Stangl (2012) ve svém online – lexikonu uvádí, že inkluze je dalším logicky následujícím krokem po integraci, neboť otvírá všem lidem možnost, vnímat právo na adekvátní vzdělání. Tak mohou dosáhnout co nejvyššího individuálního vzdělávacího cíle a zároveň vést (pokud možno) samostatný a sebeurčující život.

Inkluze se týká všech žáků nebo studentů, těch, kteří mají speciální vzdělávací potřeby, ale zároveň i ostatních lidí – rodičů, učitelů, asistentů, poradenských pracovníků. Při integraci se zaměřujeme na potřeby jedince se znevýhodněním, pro inkluzi je charakteristické zaměření na potřeby všech vzdělávaných, celková změna atmosféry ve škole, kvalitní výuka pro všechny děti a prospěch pro všechny žáky a pedagogy. Jedná se o snahu poskytnout všem dětem kvalitní vzdělání nezávisle na jejich schopnostech, individuálních zvláštích, znevýhodnění nebo nadání. Inkluze je charakterizována podporou kooperace, komunikace a respektem k různosti. Uzlová (2010, s. 18 – 19)

Novosad (2000, s. 22) charakterizuje inkluzi takto: *„Inkluze není výhoda, kterou by si dítě muselo zasloužit zvládnutím požadavků školy, ale automatické právo, které se nevyužije jen tehdy, když speciální vzdělávání představuje variantu ještě lepší (resp. když by inkluzivní vzdělání mohlo dítě poškodit).“*

Jak vyplývá z výše popsaného, pojmy integrace a inkluze spolu velmi blízce souvisejí. I když se dá říci, že dnes je pojem inkluze upřednostňován, a to jako výsledek dalších změn ve společnosti ve vztahu ke znevýhodněním osobám.

Svémi názory to dokládají i Hájková a Strnadová, které ve své knize uvádějí: *„Integrace je v současné době širokým mezinárodním hnutím za prosazování práva člověka na rovnocennou a rovnoprávnou účast na společné, nevylučující a nevydělující kultuře. Inkluze je charakteristikou takovéto kulturní společnosti, na jejímž životě se podílejí všichni bez rozdílu.“* (2010, s. 12)

Podobný názor zastává i Slowík: „*Inkluze je nikdy nekončící proces, ve kterém se lidé s postižením mohou v plné míře zúčastňovat všech aktivit společnosti stejně jako lidé bez postižení.*“ (2007, s. 32) V inkluzivním přístupu jsou osoby s postižením zapojovány do všech běžných činností jako lidé bez postižení, pokud je to možné, bez využití žádných speciálních prostředků a postupů. Pouze pokud je to nezbytně nutné, nastupuje adekvátní pomoc a podpora.

Tento rozdíl je dobře patrný na příkladu školské integrace. Integrační postup spoléhá především na síť speciálních škol, ve kterých se pro handicapované žáky a studenty využívají zejména specifické metody a podmínky, a tím se vytváří víceméně zvláštní (až segregované) vzdělávací prostředí. Inkluzivní vzdělávání upřednostňuje, aby žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami byli zařazováni do běžných škol – tedy jejich vzdělávání společně s nepostiženými vrstevníky, přičemž jsou využívány převážně běžné vzdělávací metody a prostředky. Tento přístup je mimořádně důležitý i pro děti bez postižení, které si tak mohou vytvářet nezaujaté postoje k osobám s handicapem (Slowík, 2007, s. 32 - 33).

Uzlová uvádí, že pro inkluzivní vzdělávání je charakteristická snaha poskytnout všem dětem kvalitní vzdělání na co nejvyšší úrovni nezávisle na míře jejich schopností, nadání nebo znevýhodnění. Rozdílné vzdělávací potřeby dětí jsou vnímány jako součást přirozené společenské diverzity a pomáhají je naplňovat individuální vzdělávací plány (2010, s. 19).

Nicméně slovo integrace zůstává i nadále jako nadřazený pojem v mezinárodní terminologii, uvádí ho i škála integračních stupňů podle WHO (viz následující tabulka).

Tabulka 1: Škály stupňů sociální integrace podle WHO

Stupeň integrace	Reálný obraz
1. sociálně integrovaný	postížení neomezuje plnou účast při všech společenských činnostech
2. účast inhibovaná	postížení vyvolává určitou nevýhodu, která znamená mírné omezení
3. omezená účast	osoby se neúčastní plně obvyklých společenských činností, jejich postížení negativně ovlivňuje např. manželství, sexuální život apod.
4. zmenšená účast	v důsledku postížení nejsou osoby schopné navázat náhodné kontakty a jejich účast ve společenském životě je omezena na přirozené komunitární vztahy - rodina, domov, pracoviště apod.
5. ochuzené vztahy	jde o omezení ve fyzickém, sociálním či psychickém vývoji bez tendencí ke zlepšení
6. redukované vztahy	jedinci jsou schopni udržovat vztahy pouze k vybrané a omezené skupině či k jednotlivci
7. narušené vztahy	jedinci nejsou schopni udržovat trvalejší vztahy s ostatními lidmi, změny chování působí negativně i v prostředí přirozené skupiny
8. společenská izolovanost	jde o specifické případy segregace, o osoby, jejichž schopnost míry integrace je nezjistitelná právě pro jejich izolovanost

Zdroj: Jesenský, In: Slowík, 2007, s. 33

1.5 DĚTI A MLÁDEŽ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Děti, žáky či studenty se speciálními vzdělávacími potřebami vymezuje školský zákon. Patří mezi ně osoby se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním, ekonomickým či kulturním znevýhodněním.

Mezi **zdravotní postižení** se řadí mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, vývojové poruchy učení nebo chování a autismus. Samozřejmě sem patří i souběžné postižení více vadami, které vyžaduje komplexní péči.

Zdravotním znevýhodněním je školským zákonem myšleno jakékoli zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc (nebo i lehčí zdravotní poruchy) vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání. Výše zmínění žáci mají právo na specifické pedagogické a psychologické postupy. Ty jim mají co nejvíce usnadnit překonávání jejich obtíží či vyrovnání se se znevýhodněním nebo se zapojením do občanské společnosti. Ze zákona plyne též nárok na zabezpečení podmínek, které mají umožnit odpovídající vzdělání handicapovaných žáků. Nárok se týká též poradenské pomoci ze strany škol a PPP nebo SPC. Je nezbytné, aby vzdělávání jakkoliv handicapovaných dětí a dospívajících odpovídalo svým obsahem, formami i použitými metodami jejich potřebám a možnostem.

Nadaní a mimořádně talentovaní žáci také vyžadují zvláštní výchovný přístup, osobitou metodiku a pomůcky. Bez podpory a odpovídajícího vedení by nadání a talent nemusely být plně rozvinuty. Naopak by mohly být uplatněny nevhodným, protispolečenským směrem. (Vališová, Kasíková a kol., 2007, s. 342)

1.6 VZDĚLÁVÁNÍ JEDINCŮ S HANDICAPEM

Vzdělávání a rozvoj lidského jedince nezačíná při vstupu do školského systému, ale už v okamžiku narození. Zvláště při narození dítěte s vadou nebo poruchou je mimořádně důležité začít co nejdříve s intenzivní cílenou speciální péčí, aby se podařilo výrazně snížit míru budoucího handicapu i v oblasti vzdělávacích možností.

V okamžiku, kdy je zjištěna vada nebo porucha u dítěte, by měla mít rodina dostatek informací a nabídku na zprostředkování odborné a poradenské pomoci. Kromě lékařské péče je tím rozuměna podpora a služby dalších profesionálů (speciálních pedagogů, psychologů, sociálních pracovníků). Ti jim mají pomoci zvládnout situaci a vytvořit dítěti vhodné podmínky v důležitém období nejdynamičtějšího vývoje jedince. Tento komplex služeb spadá do oblasti tzv. **rané péče**, kterou zajišťují nejčastěji střediska rané péče nebo speciálně pedagogická centra. Služby rané péče jsou poskytovány do nástupu dítěte do předškolního zařízení (přibližně do 4 let věku), v některých případech může raná péče trvat až do začátku školního vzdělávání (tedy do 6. – 8. roku věku dítěte).

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami upravuje zákon č 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělání ve znění pozdějších předpisů (tzv. školský zákon). Podle něj bychom vždy měli upřednostňovat vzdělávání těchto osob ve standardním školním prostředí. Tedy především v běžných třídách základních a středních škol. Speciální školy mají pak vzdělávací program zaměřený na vzdělávání žáků s konkrétním druhem postižení. Jsou alternativou zejména pro žáky a studenty s těžkými formami postižení, u kterých je individuální integrace do běžných škol velmi obtížná, v některých případech nereálná.

Vzdělávání znevýhodněných dětí, žáků a studentů je ošetřeno i ve vyhlášce MŠMT ČR č. 73/2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Zde jsou mimo jiné uvedena pravidla pro vypracování individuálního vzdělávacího plánu, tedy závazného dokumentu, který je nezbytný pro integraci v běžné škole, a také informace týkající se asistenta pedagoga (těmto bodům se věnujeme v dalších kapitolách). S integrovaným vzděláváním handicapovaných žáků je samozřejmě počítáno a v rámcových vzdělávacích programech, přístup ke vzdělávání těchto žáků na konkrétních školách musí být součástí jejich školních vzdělávacích programů. Pro integraci žáků s lehkým mentálním postižením je zpracována samostatná příloha rámcového vzdělávacího programu, vznikají jednotlivé varianty rámcových vzdělávacích programů pro speciální vzdělávání žáků s těžkými formami postižení.

Výchova a vzdělávání dítěte s handicapem s sebou přináší i řadu specifických problémů a otázek. Proto mohou pedagogové i rodina využívat podporu a radu dalších odborníků. Mohou využít služeb pedagogicko – psychologické poradny, které se věnují zejména diagnostice a poradenství v oblasti specifických poruch učení a chování, výchovných a vzdělávacích obtíží apod. Dále mají k dispozici speciálně pedagogická centra, která jsou zřizována při některých speciálních školách a zaměřují se na děti a žáky s příslušným druhem postižení (např. mentálním, sluchovým, zrakovým). Tyto zařízení též spolupracují se školami při vytváření individuálních vzdělávacích plánů pro integrované žáky nebo při výběru vhodných speciálních pomůcek.

Pro studenty s postižením je už dnes mnohem snazší absolvovat různé formy vysokoškolského studia. Při vysokých školách či univerzitách jsou zřízena centra pro podporu studentů s handicapem, která nabízí speciální služby a podporu zahrnující poradenství, půjčování pomůcek apod. I osoby s handicapem mají potřebu se celoživotně vzdělávat a rozvíjet. Nabízejí se jim určité možnosti, ale nejsou zatím zcela srovnatelné s možnostmi běžné populace. Zejména pro osoby s těžkými vadami a poruchami či s mentálním postižením neexistuje dostatečná speciální nabídka. Tito jedinci jsou odkázáni pouze na možnosti svépomocných občanských aktivit, které se snaží mezery v nabídce vzdělávacích služeb určených pro tyto osoby zaplnit. Slowík (2007, s. 36 – 39)

Tabulka 2: Systém vzdělávání osob s handicapem

raná péče	střediska rané péče a další zařízení poskytující služby rané péče
předškolní vzdělávání	mateřská škola (běžná nebo pro děti s konkrétním druhem postižení - např. pro zrakově postižené atd.)
základní a střední vzdělávání	základní škola (běžná nebo pro žáky s konkrétním druhem postižení - např. pro sluchově postižené atd.), střední školy (běžné nebo pro studenty s konkrétním postižením - gymnázia, SOŠ, SOU, OU, praktické školy), jiný způsob vzdělávání (např. individuální vzdělávání)
terciární vzdělávání	vyšší odborné školy, vysoké školy
celoživotní vzdělávání	programy dalšího vzdělávání, vzdělávací a rekvalifikační kurzy a školení

Zdroj: Slowík (2007, s. 38)

1.7 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN

Individuální vzdělávací plán (dále jen IVP) je závazný pracovní plán, který je určen všem, kteří se podílejí na vzdělávání a výchově integrovaného žáka. Na jeho tvorbě spolupracují učitelé, pracovníci provádějící reedukaci, vedení školy, žák a jeho rodiče (zákonní zástupci), pracovníci pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně-pedagogického centra. Zelinková (2001, s. 172).

1.7.1 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN – PRÁVNÍ VYMEZENÍ

Podle IVP se vzdělávají žáci se speciálními vzdělávacími potřebami ve školách hlavního vzdělávacího proudu. Podmínky pro vzdělávání žáků podle IVP stanoví § 18 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon) a § 6 vyhlášky č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky 147/2011 Sb.

§ 6 uvádí:

„Individuální vzdělávací plán

(1) Individuální vzdělávací plán se stanoví v případě potřeby především pro individuálně integrovaného žáka, žáka s hlubokým mentálním postižením, případně také pro žáka skupinově integrovaného nebo pro žáka speciální školy.

(2) Individuální vzdělávací plán vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů speciálně pedagogického vyšetření, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením, popřípadě doporučení registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost nebo odborného lékaře nebo dalšího odborníka, a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka.

(3) Individuální vzdělávací plán je součástí dokumentace žáka.

(4) Individuální vzdělávací plán obsahuje:

a) údaje o obsahu, rozsahu, průběhu a způsobu poskytování individuální speciálně pedagogické nebo psychologické péče žákovi včetně zdůvodnění,

b) údaje o cíli vzdělávání žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, včetně případného prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání, volbu pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úpravu konání závěrečných zkoušek, maturitních zkoušek nebo absolutoria,

c) vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka nebo další osoby podílející se na práci se žákem a její rozsah; u žáka střední školy se sluchovým postižením a studenta vyšší odborné školy se sluchovým postižením se uvede potřebnost nezbytných tlumočnických služeb a jejich rozsah, případně další úprava organizace vzdělávání,

d) seznam kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů nezbytných pro výuku žáka nebo pro konání příslušných zkoušek,

e) jmenovité určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb žáka,

f) předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu,

g) závěry speciálně pedagogických, popřípadě psychologických vyšetření.

Individuální vzdělávací plán je vypracován zpravidla před nástupem žáka do školy, nejpozději však 1 měsíc po nástupu žáka do školy nebo po zjištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka. Individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu celého školního roku podle potřeby.

(6) Za zpracování individuálního vzdělávacího plánu odpovídá ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se vypracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem.

(7) Ředitel školy seznámí s individuálním vzdělávacím plánem zákonného zástupce

žáka nebo zletilého žáka, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem.

(8) Školské poradenské zařízení sleduje a dvakrát ročně vyhodnocuje dodržování postupů a opatření stanovených v individuálním vzdělávacím plánu a poskytuje žákovi, škole i zákonnému zástupci žáka poradenskou podporu. V případě nedodržování stanovených opatření informuje o této skutečnosti ředitele školy.

(9) Ustanovení odstavců 6 a 7 se vztahují na změny v individuálním vzdělávacím plánu obdobně.“ (on-line, cit. 2014-10-02)

1.7.2 VYTVÁŘENÍ INDIVIDUÁLNÍHO VZDĚLÁVACÍHO PLÁNU

Podle metodiky Realizace individuálních vzdělávacích plánů s ohledem na potřeby vyrovnávacích opatření by se na vytváření IVP měly podílet hlavní tři zúčastněné strany: škola, poradenské zařízení a rodina.

Hlavním autorem a realizátorem IVP je škola, přičemž koordinátorem IVP bývá třídní učitel. U žáků na druhém stupni se na tvorbě IVP podílí všichni učitelé jednotlivých předmětů, tím je zachován charakter vzdělávacího plánu. Je vhodné, aby se na tvorbě podílelo i Školské poradenské zařízení, neboť tvorba IVP by měl být týmovou prací. Důležitá je možnost konzultace a předávání zkušeností. Za celý proces tvorby IVP je zodpovědný ředitel. Ten jej předkládá po jeho vytvoření k podpisu rodičům.

Rodina (zákonní zástupci) by měla na jedné straně dohlížet, zda jsou práva a potřeby jejich dítěte naplněny. Na druhé straně je důležité, aby bylo správně pochopeno rozdělení kompetencí školy a rodiny a samotnou podstatu IVP. Proto se doporučuje před vlastním podpisem IVP uspořádat 1 – 2 schůzky učitelů, výchovného poradce a rodičů i s žákem.

Školské poradenské zařízení má za úkol především stanovit diagnózu dítěte. Ta je legislativně danou podmínkou vypracování IVP. Školské poradenské zařízení taktéž dvakrát ročně během návštěvy ve škole kontroluje dodržování IVP a zároveň poskytuje všem zúčastněným poradenskou podporu. Bunešová a kol. (2012, s. 13 – 15)

ASISTENT PEDAGOGA

„Aktuální snahou současné speciální pedagogiky v České republice je pozitivní integrace zdravotně postižených žáků do společnosti školského systému. Zdařilé integraci musí předcházet vytvoření celého souboru určitých podmínek.“ (Mühlpachr In: Vítková, 2003, s. 10) Jednou z velmi důležitých je asistenční služba v podobě asistenta pro začlenění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Této problematice se budeme věnovat v následující kapitole.

1.8 HISTORIE PROFESE ASISTENTA PEDAGOGA VE VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

Počátek profilace profese asistenta pedagoga spadá do devadesátých let minulého století, kdy se začalo uvažovat o poslání současné školy a vzdělávání, které by mělo být přístupné všem bez rozdílu, tedy také dětem se speciálními potřebami, ale taktéž dětem z odlišného kulturního nebo znevýhodněného sociálního prostředí. Průcha (2009, s. 425)

Za nejzásadnější koncepční změnu, ke které naše školství dospělo, lze považovat fakt, že vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením už nejsou doménou pouze speciálního školství, ale v souvislosti s integračními trendy a trendy inkluzivního vzdělávání se staly záležitostí všech typů škol a školských zařízení. Česká republika se tak na základě zkušeností ze zahraničí, především Dánska, Velké Británie – Skotska, Německa, Rakouska a Nizozemí připojila k evropským a světovým trendům v oblasti vzdělávání dětí se speciálními potřebami. Významnou podmínkou, která to umožnila, bylo zajištění nezbytných podpůrných personálních služeb, posílených o profesi asistenta pedagoga. Teplá, Šmejkalová (2010, str. 5)

Dříve působil ve třídách, kde se vzdělávali žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, jeden pedagogický pracovník – učitel. Změna ve vzdělávání žáků se zdravotním postižením nastala po roce 1997, a to po přijetí Vyhlášky č. 127/1997 Sb. o speciálních školách a speciálních mateřských školách. Ta umožnila, že ve třídách pro žáky s poruchou autistického spektra, ve třídách pro žáky hluchoslepé, na přípravných stupních a ve třídách pro žáky s více vadami mohli vzdělávací činnosti zabezpečovat

dva pedagogičtí pracovníci. Zpočátku tuto činnost zabezpečovali pracovníci náhradního plnění vojenské služby.

V letech 1997 – 2000 působili na školách „romští asistenti“, kteří se zaměřovali na podporu žáků se sociálním znevýhodněním. Až v letech 2000 – 2001 byl název profese změněn na „vychovatel – asistent učitele“ a podpora byla určena všem sociálně znevýhodněným žákům bez ohledu na etnickou příslušnost.

Sjednocené pojetí asistenta pedagoga, které nerozlišuje, zda působí u žáků se zdravotním postižením nebo u žáků se sociálním znevýhodněním se zavedlo v nové školské legislativě v roce 2004. Němec, Šimáčková – Laurenčíková a Hájková (2014, s. 10). Právě v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, který nabyl účinnost od 1. 1. 2005, byla poprvé vymezena profesní pozice asistent pedagoga. Teplá, Šmejkalová (2010, str. 5)

Ustanovením funkce asistenta pedagoga znamená pro mnohé žáky se speciálními vzdělávacími potřebami možnost kvalitnějšího vzdělávání a jejich následné lepší uplatnění na trhu práce, pro osoby s těžkými formami zdravotního postižení významné zlepšení kvality života. Teplá, Šmejkalová (2010, str. 6)

1.9 OSOBNÍ ASISTENT

Žáci se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním jsou souhrnně označováni jako žáci se speciálními vzdělávacími potřebami (zákon č. 561/2004 Sb., § 16). Asistence jim může být poskytnuta buď prostřednictvím asistenta pedagoga, nebo zapojením osobního asistenta.

Osobní asistent je služba poskytovaná dle zákona o sociálních službách (zákon č. 108/2006 Sb.), konkrétně dle § 39:

„§39 Osobní asistence

(1) Osobní asistence je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení,

jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje zejména tyto základní činnosti:

a) pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu,

b) pomoc při osobní hygieně,

c) pomoc při zajištění stravy,

d) pomoc při zajištění chodu domácnosti,

e) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,

f) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,

g) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“ (on-line, cit. 2014-10-03)

Osobní asistent je většinou zaměstnancem neziskové organizace a ve škole působí na základě smlouvy mezi službou poskytující organizací a ředitelem školy. Mzdové náklady asistenta zajišťuje zaměstnávající organizace za přispění rodičů žáka. Svou pozornost věnuje osobní asistent pouze jednomu konkrétnímu žákovi. Němec, Šimáčková – Laurenčíková a Hájková (2014, s. 11).

Publikace Metodika asistenta pedagoga vnímá osobního pacienta v širším slova smyslu jako fyzickou osobu, která poskytuje péči klientovi v jeho přirozeném prostředí (domácnost, volný čas, kroužky). Pokud trvají rodiče na přítomnosti osobního asistenta ve škole, ředitel mu jeho činnost ve škole povolí (po seznámení s vnitřními předpisy a proškolení v BOZP). Tuto možnost dává **§8 odst. 7 vyhlášky MŠMT č. 73/2005 sb., ve znění pozdějších předpisů:**

„§ 8

Organizace speciálního vzdělávání

*(7) Ve třídách, odděleních a studijních skupinách, ve kterých se vzdělává žák se zdravotním postižením, může se souhlasem ředitele školy a zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka působit **osobní asistent**, který není zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy.“ (on-line, cit. 2014-10-03)*

Činnost osobních asistentů ve školách se týká především úkonů zaměřených na dopomoc svěřenému žákovi v oblasti hygieny, oblékání, přezouvání, stravování a konání dozoru nad svěřeným žákem a dopomoc při přesunech v rámci školy, a také při dopravě do školy a ze školy. Osobního asistenta může vykonávat každý člověk, který se pro tuto profesi rozhodne, bez ohledu na vzdělání a předchozí praxi. Valenta a kol. (2012, s. 8)

Zákon též stanoví pravidla pro poskytování sociálních služeb a trvá na jejich dodržování. K základním pravidlům poskytování sociální služby patří zachování důstojnosti a lidských práv člověka a individuální přístup vycházející z potřeb konkrétní osoby. Zákon ukládá poskytovatelům sociálních služeb průběh služby s uživateli plánovat. To se činní na schůzkách, na kterých uživatelé (případně jejich zákonní zástupci) sdělují poskytovateli své potřeby a cíle.

Důležitou stránkou poskytování sociální služby je její kvalita. Standarty kvality sociálních služeb jsou od ledna 2007 závazným právním předpisem a jejich znění je obsahem přílohy č. 2 vyhlášky MPSV č. 505/2006 Sb., provádějícího předpisu k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Uzlová (2010, s. 23 - 24)

1.10 ASISTENT PEDAGOGA

Asistent pedagoga představuje podpůrnou službu resortu MŠMT umožňující žákům se speciálními vzdělávacími potřebami kvalitnější vzdělávání, lepší uplatnění na trhu práce. Nejdůležitějším posláním funkce asistenta pedagoga je podpořit integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu. Činnost asistenta

není omezena pouze na individuální pomoc při zprostředkování látky, ale také na vytváření pozitivních sociálních vazeb, při komunikaci se žáky a jejich zákonnými zástupci. V optimálním případě je asistent pedagoga nápomocen všem aktérům vzdělávacího procesu: žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami, učiteli, ale také, ve vybraných situacích celé třídě. Tak může nejlépe dojít k úspěšné integraci. Valenta, a kol. (2012, s. 8 – 9).

1.10.1 LEGISLATIVNÍ SOUHRN

Následuje přehled dokumentů, na základě kterých je v resortu školství zajišťováno vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami včetně podpurných asistenčních služeb.

Koncepční materiály:

- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha (Praha 2001)
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky (Praha 2009)
- Vládní usnesení č. 253 ze dne 29. 3. 2010 – Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010 – 2014

Zákony:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, střední, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění, především znění zákona č. 49/2009 Sb.
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, v platném znění

Vyhlášky:

- Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 43/2006

- Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění vyhlášky č. 454/2006 Sb.
- Vyhláška č. 400/2009 Sb., kterou se mění vyhláška č. 13/2005 Sb., o středním vzdělávání a vzdělávání v konzervatoři, ve znění vyhlášky č. 374/2006 Sb. (s účinností od 18. 11. 2009)
- Vyhláška č. 10/2005 Sb., o vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 492/2005 Sb., o krajských normativech
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systémů pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb.

Teplá, Šmejkalová (2010, s. 7-8)

1.10.2 LEGISLATIVA TÝKAJÍCÍ SE ASISTENČNÍCH SLUŽEB

Legislativní ustanovení, která se váží přímo k problematice asistenčních služeb: **Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů** v § 2 řadí asistenta pedagoga mezi pedagogické pracovníky.

„§ 2 odst. 2 □ *Přímou pedagogickou činnost vykonává:*

a) *učitel,*

b) *vychovatel,*

c) *speciální pedagog,*

d) *psycholog,*

e) *pedagog volného času,*

f) *asistent pedagoga,*

g) *trenér,*

h) *vedoucí pedagogický pracovník.*“ (on-line, cit. 2014-10-04)

§ 3 téhož zákona vymezuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků. Jsou to způsobilost k právním úkonům, požadavky na odbornou kvalifikaci, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a prokázání znalosti českého jazyka.

Dalším důležitým dokumentem je **zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)**, který v § 16 odst. 9 uvádí: „Ředitel mateřské školy, základní školy, základní školy speciální, střední školy a vyšší odborné školy může se souhlasem krajského úřadu ve třídě nebo studijní skupině, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami, zřídit funkci **asistenta pedagoga**. V případě dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení.“

Náplň činnosti asistenta pedagoga a žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga blíže určuje **vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č.147/2011 Sb.** v § 7:

„§ 7

Asistent pedagoga

(1) Hlavními činnostmi asistenta pedagoga jsou:

- a) *pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky a zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází,*
- b) *podpora žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí,*
- c) *pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku,*

d) nezbytná pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání.“

(2) Žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga obsahuje název a sídlo právnické osoby, která vykonává činnost školy, počet žáků a tříd celkem, počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, dosažené vzdělání asistenta pedagoga, předpokládanou výši platu nebo mzdy, zdůvodnění potřeby zřízení funkce asistenta pedagoga, cíle, kterých chce ředitel školy zřízením této funkce ve škole dosáhnout, a náplň práce asistenta pedagoga.“ (on-line, cit. 2014-10-03)

1.10.3 KVALIFIKAČNÍ PŘEDPOKLADY ASISTENTA PEDAGOGA

Získávání odborné kvalifikace pedagogických pracovníků pro asistenty pedagoga definuje § 20 zákona zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, takto:

„(1) Asistent pedagoga, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve třídě, ve které se vzdělávají děti nebo žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, nebo ve škole zajišťující vzdělávání dětí a žáků formou individuální integrace), získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,

b) vysokoškolským vzděláním získaným studiem jiného akreditovaného studijního programu než podle písmene a) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku,

2. studiem pedagogiky, nebo

3. absolvováním vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga uskutečňovaného vysokou školou nebo zařízením pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (dále jen „studium pro asistenty pedagoga“),

c) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením,

d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene c) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku,

2. studiem pedagogiky, nebo

3. studiem pro asistenty pedagoga,

e) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením, nebo

f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene e) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku,

2. studiem pedagogiky, nebo

3. studiem pro asistenty pedagoga.“ (on-line, cit. 2014-10-04)

Studium pro asistenty pedagoga vymezuje vyhláška 329/2013 Sb. – kterou se mění **vyhláška č. 317/2005 Sb.**, o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění vyhlášky č. 412/2006 Sb. takto:

„§4 Studium pro asistenty pedagoga

- 1. Studium pro asistenty pedagoga získává jeho absolvent znalosti a dovednosti v oblasti pedagogických věd, které jsou součástí jeho odborné kvalifikace.*
- 2. Studium se uskutečňuje v délce trvání nejméně 120 vyučovacích hodin.*
- 3. studium se ukončuje závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.“ (on-line, cit. 2014-10-12)*

Stupeň vzdělání asistenta pedagoga se tedy může velmi lišit. Minimálně musí mít základní vzdělání a studium pro asistenty pedagoga, nejvyšší vzdělání je pak vysokoškolské získané studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd. Drotárová uvádí, že ačkoli je možné, že jako asistent pedagoga bude zaměstnán plně kvalifikovaný učitel, nepředpokládá se, že budou i k vzhledem k výši platů ochotni působit jako asistenti pedagoga absolventi magisterských studií speciální pedagogiky. Nicméně část asistentů pedagoga si zvyšuje kvalifikaci na bakalářských studiích speciální pedagogiky. Dá se i předpokládat, že po dobu dálkového studia pedagogických oborů, budou jako asistenti pedagoga zaměstnáváni tito studenti a po získání odborné kvalifikace přejdou na lépe placenou pozici učitele (2006, s. 19).

Kvalifikační studium pro asistenty pedagoga je realizované v rámci DVPP. Vzdělávací program zahrnuje celkem 120 hodin výuky, 80 hodin přímé výuky a 40 hodin pedagogické praxe ve škole, školských zařízeních a spolupracujících institucích. Po absolvování teoretické části následuje ověření znalostí formou testu, po absolvování praxe obhajují kandidáti závěrečnou práci.

Následuje přehled základních kompetencí dosažených vzděláváním:

- Orientace v roli asistenta pedagoga,
- orientace v systému a organizaci školy,
- orientace ve školských právních předpisech a vnitřních předpisech školy,
- schopnost spolupracovat s učitelem, schopnost podpory žáků při zvládnutí požadavků školy,

- schopnost orientace v obecných zásadách pedagogické práce a v základních pedagogických pojmech,
- orientace v systému spolupracujících institucí,
- schopnost reagovat na běžné vzdělávací a výchovné problémy,
- schopnost pedagogicky pracovat s dětmi ze sociokulturně znevýhodněného prostředí v podmínkách školy,
- schopnost pracovat s dětmi se zdravotním postižením.

Uzlová (2010, s. 59 – 60)

1.10.4 FUNKCE A PRACOVNÍ NÁPLŇ ASISTENTA PEDAGOGA

Formulace náplně práce asistenta pedagoga je v současné době do značné míry ponechána v kompetenci samotných škol, respektive jejich ředitelů. Závazný, ale jen velmi obecně koncipovaný základ poskytuje vyhláška č. 73/2005 Sb., ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb., § 7) o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, která definuje činnosti pedagoga takto:

„ Hlavními činnostmi asistenta pedagoga jsou:

a) pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky a zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází,

b) podpora žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí,

c) pomoc žákům při výuce a při přípravě na výuku,

- d) nezbytná pomoc žákům s těžkým zdravotním postižením při sebeobsluze a pohybu během vyučování a při akcích pořádaných školou mimo místo, kde škola v souladu se zápisem do školského rejstříku uskutečňuje vzdělávání.“*
(on-line, cit. 2014-10-03)

Náplň práce asistenta pedagoga je daná vyhláškou jen rámcově, ale konkrétně by měla vycházet ze specifických potřeb žáků i učitelů dané školy.

V publikaci kolektivu autorů Univerzity Palackého Asistent pedagoga se uvádí, že rozsah a rozpis jednotlivých činností asistenta pedagoga stanovuje ředitel školy na základě skutečných potřeb žáka a na základě doporučení SPC nebo PPP. Do náplně práce asistenta pedagoga patří především pomoc žákům se specifickými potřebami během aktivit, které zadal učitel. Asistent by měl učiteli poskytovat zpětnou vazbu, aby byla efektivnost dopadu výuky pro žákův rozvoj co největší. Měly by být přesně a jasně stanoveny podmínky kooperace učitel – asistent pedagoga a společné cíle, ke kterým by se měl žák za podpory asistenta pedagoga dopracovat. (Michalík In: kolektiv autorů, 2013, s. 31)

Každý asistent pedagoga by měl být při nástupu do školy seznámen s náplní práce a dostat ji i v tištěné podobě jako přílohu pracovní smlouvy. S náplní práce asistenta by se samozřejmě měli seznámit učitelé, a to nejen třídní učitel, ale i ostatní vyučující. Usnadní to v budoucnu spolupráci a rozdělení kompetencí během výuky. Uzlová (2010, s. 45 – 46)

Mezi obvyklé činnosti asistentů pedagoga v praxi patří:

- podpora při dodržování a plnění individuálního vzdělávacího plánu,
- individuální práce s žáky podle instrukcí učitele (dohled nad jeho prací, vysvětlování pracovních postupů, dodatečné upřesnění učiva, verbální a vizuální podpora žáka),
- kontrola školních pomůcek,
- dozory nad žáky o přestávkách, pomáhá usměrňovat případné problémové chování žáka a řešit konflikty mezi spolužáky,
- příprava didaktických pomůcek, pracovních listů a úprava textů pro žáka,
- často přebírají zodpovědnost i za didaktickou techniku a učební pomůcky, které jsou svěřeny žákovi po dobu výuky, Kolektiv autorů (2013, s. 33)

Jak uvádějí i Teplá a Šmejkalová, asistent pedagoga představuje v současnosti novou pedagogickou profesi ve školství. Jedná se o podpůrnou personální službu žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Asistent pedagoga pracuje pod metodickým vedením pedagoga, který zodpovídá za průběh i výsledky vzdělávání. Podporu asistentovi pedagoga poskytují i odborní pracovníci školských poradenských zařízení. Hlavní činnosti asistenta pedagoga vnímají autorky takto:

- *„individuální pomoc žákům při začleňování se a přizpůsobení se školnímu prostředí*
- *individuální pomoc žákům při zprostředkování učební látky*
- *pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti*
- *pomoc při vzájemné komunikaci pedagogů se žáky a žáků mezi sebou*
- *pomoc při spolupráci se zákonnými zástupci žáka“ (2010, s. 18)*

1.10.5 PRACOVNÍ ÚVAZEK, PRACOVNÍ POMĚR A PLATOVÉ ZAŘAZENÍ ASISTENTA PEDAGOGA

Míru přímé pedagogické činnosti stanoví asistentu pedagoga ředitel školy nebo školského zařízení v rozpětí 20 až 40 hodin týdně, podle potřeby školy či školského zařízení, jak uvádí příloha Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko – psychologické činnosti pedagogických pracovníků. Při sjednání nebo povolení kratší než stanovené týdenní pracovní doby se úměrně tomu sníží rozsah přímé pedagogické činnosti. Ředitel školy může zvýšit pedagogickému pracovníkovi počet hodin přímé pedagogické činnosti nejvýše o 4 hodiny týdně. Do přímé pedagogické činnosti nad stanovený rozsah se započítává i přímá pedagogická činnost při zastupování nepřítomného pedagogického pracovníka. Kolektiv autorů (2013, s. 37).

O výši stanovení pedagogického pracovního úvazku v rozpětí do 40 hodin týdně rozhodne ředitel školy na základě náročnosti vykonávané přímé pedagogické činnosti asistenta s přihlédnutím na obtížnost jeho odborné přípravy na vyučování. Při svém

rozhodování ředitel vychází z doporučení školského poradenského zařízení. Ředitel školy může uzavřít s asistentem pedagoga pracovní poměr na dobu určitou, smlouva může být vázaná např. na dobu, po kterou bude žák se speciální potřebou vzděláván v dané škole, nebo na dobu, na kterou je dán souhlas se zřízením asistenta pedagoga krajským úřadem nebo MŠMT. K tomu využije možnosti § 39 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, týkající se zvláštní povahy práce, tzn. práce vázané na konkrétní důvody. Kolektiv autorů (2013, 37 – 38)

Náplň práce asistenta pedagoga a zařazení do příslušné platové třídy se uskutečňuje na základě nejnáročnějších požadovaných činností a jeho odborné kvalifikace ve smyslu nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, Katalog prací č. 2.16.05 ASISTENT PEDAGOGA:

„4. platová třída

1. přímá pedagogická činnost spočívající v pomocných výchovných pracích zaměřených na zkvalitnění společenského chování dětí a žáků nebo studentů.

2. Přímá pedagogická činnost spočívající v pomocných výchovných pracích zaměřených na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků.

5. platová třída

1. Provádění rutinních prací při výchově dětí a žáků nebo studentů, upevňování jejich společenského chování, pracovních hygienických a jiných návyků, péče a pomoc při pohybové aktivizaci dětí, žáků nebo studentů.

6. platová třída

1. Výchovné práce zaměřené na zkvalitnění společenského chování dětí a žáků nebo studentů.

2. Výchovné práce zaměřené na vytváření základních pracovních, hygienických a jiných návyků.

7. platová třída

1. Výklad textu, popřípadě učební látky a individuální práce s dětmi a žáky nebo studenty podle stanovených vzdělávacích programů a pokynů.

8. platová třída

Vzdělávací a výchovná činnost podle přesně stanovených postupů a pokynů učitele nebo vychovatele zaměřená na speciální vzdělávání, individuální vzdělávání nebo specifické výchovné potřeby dítěte, žáka nebo studenta nebo skupiny dětí, žáků nebo studentů.

9. platová třída

1. Samostatná vzdělávací a výchovná činnost při vyučování zaměřená na speciální vzdělávací potřeby dítěte, žáka nebo studenta podle rámcových pokynů učitele nebo speciálního pedagoga.

2. Samostatná vzdělávací, výchovná nebo speciálně pedagogická činnost vykonávaná v souladu se stanoveným individuálním vzdělávacím plánem dítěte, žáka nebo studenta podle rámcových pokynů speciálního pedagoga školského poradenského zařízení a v souladu s pokyny učitele.“

1. Jak vyplývá z analýzy kolektivu autorů Univerzity Palackého, většina asistentů pedagoga nemá na školách celý úvazek, ale jen pouze jeho poměrnou část, která se shoduje s počtem hodin doporučených žákovi školským poradenským zařízením. Jen ojediněle bývá počítáno s dobou na přípravu. V praxi to pak znamená, že rozsah nepřímé pedagogické činnosti zahrnuté do úvazku asistenta pedagoga je roven nule, i když se často po pracovní době věnuje asistent např. přípravě pomůcek. Je demotivující, když i vysokoškolsky vzdělaný asistent je zařazen do 5. – 7. platové třídy a je zaměstnán jen na částečný úvazek. Z finančních důvodů je tak setrvání v této pracovní pozici dlouhodobě

neudržitelné. Z tohoto důvodu se asistenti pedagoga ve škole často obměňují, což není vhodné ani pro žáka ani pro školu. (2013, s. 40 – 41). (on-line, cit. 2014-10-22)

1.10.6 ZŘIZOVÁNÍ FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA

Souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga vydává krajský úřad podle zákona č. 500/2004, a to na základě žádosti ředitele školy. Kraj také poskytuje finanční prostředky na zajištění této funkce. Ředitel při své žádosti vychází z doporučení školského poradenského zařízení, které na základě diagnózy žáka navrhne zřízení funkce AP. Asistence musí být doporučena na určité období (většinou se jedná o jeden školní rok) a s určitým rozsahem (výše pracovního úvazku). Doporučení obsahuje také náplň práce asistenta pedagoga. Valenta (2012, s. 19)

Teplá a Šmejkalová uvádějí ve své publikaci doporučený postup při zavádění funkce asistenta pedagoga:

1. Spolupráce se školským poradenským zařízením – získání podkladů k zřízení funkce asistenta pedagoga (dále jen AP).
2. Administrativní zajištění funkce asistenta pedagoga – ředitel na základě dokumentace žáka vypracuje žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga. Tu zašle příslušnému OŠ KÚ.
3. Souběžně s administrativním zabezpečováním funkce AP zajišťuje ředitel školy i ekonomické náležitosti pro zřízení této funkce. Ty projednává s obcí s rozšířenou působností popřípadě s krajským úřadem při standardním dohodovacím řízení k rozpočtu školy pro daný kalendářní rok.
4. Personální zajištění funkce asistenta pedagoga – ředitel školy vychází ze specifických vzdělávacích potřeb dětí, žáků nebo studentů se zdravotním postižením a konkrétních podmínek školy.
5. Uvedení asistenta do zaměstnání – ředitel školy zajistí pro asistenta pedagoga pracovní smlouvu se stanovením doby pracovního poměru, míry přímé pedagogické činnosti, s příslušnou náplní práce a platovým zařazením.

6. Následně ředitel seznámí asistenta pedagoga s prostředím školy, příslušnými interními předpisy. Stanoví kompetence AP ve vztahu k dalším pracovníkům působící souběžně ve třídě. Zajistí seznámení AP s žákem a jeho zákonnými zástupci.
7. Ředitel umožní AP prostudovat osobní dokumentaci dítěte a zajistí mu možnost konzultací a metodické podpory v rámci školy a na pracovišti školního poradenského pracoviště.
8. Pokud asistent pedagoga nespĺňuje příslušné požadavky na odbornou kvalifikaci, zajistí mu ředitel školy studium v akreditovaném vzdělávacím programu. (2010, s. 30-32)

1.10.7 POČET ASISTENTŮ PEDAGOGA V ČR

Od září 1993 začali působit první asistenti pro romské žáky v soukromé Základní škole Přemysla Pitta v Ostravě. V roce 1997 byl počet romských asistentů 20, o čtyři roky později již více než 200. (Portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů, online, cit. 2014-10-22) Asistenti působící u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se v základních školách začali objevovat v roce 2005 (viz kapitola 2.1).

Následující tabulka mapuje vývoj počtu asistentů pedagoga na našich školách.

Tabulka 3: Počet asistentů pedagoga v ČR v letech 2005 – 2011

Rok	Fyzické osoby	Přepočet na plné úvazky
2005	1588	1156,4
2006	2132	1559,9
2007	2923	2098,9
2008	3450	2415,4
2009	4044	2772,3
2010	4751	3145,6
2011	5386	3483,1

Zdroj: Valenta (2012, s. 20)

Statistická ročenka školství uvádí, že podle stavu k 30. 9. 2013 pracovalo v ČR 6 836 asistentů pro děti / žáky se zdravotním postižením a 582 asistentů pedagogů pro děti / žáky se sociálním znevýhodněním. (online, cit. 2014-10-22)

Z uvedených údajů vyplývá, že se počet asistentů pedagoga na našich školách neustále zvyšuje a tento nárůst odpovídá současným trendům integrace a inkluze v našem školství.

PRAKTICKÁ ČÁST

2 ROLE ASISTENTA PEDAGOGA

2.1 VÝZKUMNÝ CÍL A HYPOTÉZY

Cílem praktické části naší diplomové práce bylo zmapovat roli asistenta pedagoga v hlavním vzdělávacím proudu, vymezit náplň systému péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v souvislosti s prací asistenta pedagoga na běžných základních školách. Stanovit, jak vnímají svoji práci samotní asistenti pedagoga, jaké faktory jejich práci ovlivňují, jaký přínos mají pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami při integraci do běžných základních škol. Dále se věnujeme přínosu asistenta pedagoga pro učitele, i tomu, jak vnímají jejich roli ředitelé škol.

Výzkumné otázky

Během výzkumu jsme se věnovali především následujícím otázkám:

- Jakou roli má asistent pedagoga během vyučovacího procesu? Věnuje se během vyučování pouze integrovanému žákovi nebo částečně pomáhá i ostatním žákům?
- Ovlivňuje délka praxe, kterou již asistent pedagoga získal, rozložení času mezi integrovaného žáka a ostatní žáky?
- Zvládl by integrovaný žák vzdělávání na běžné základní škole i bez přidělení asistenta pedagoga?
- Je výše finančního ohodnocení asistentů pedagoga uspokojivá nebo ji vnímají negativně?

Na základě těchto výzkumných otázek jsme stanovili následující hypotézy

Stanovené hypotézy

H1: Asistenti pedagoga, kteří mají krátkou praxi (1-3 roky), věnují ostatním žákům ve třídě méně času, než asistenti pedagoga s delší praxí (4roky a více).

H 2: Úspěšnost integrace žáků s poruchou autistického spektra v běžné škole je více závislá na podpoře asistenta pedagoga než úspěšnost integrace žáků se SPU.

H3: Důležitost funkce asistenta pedagoga, jakož jeho profesní a ekonomické ohodnocení, bude hlavní důvod změny povolání.

2.2 POUŽITÁ METODOLOGIE

Při sběru dat pro náš empirický výzkum jsme použili kombinaci kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Chráska ve své publikaci *Metody pedagogického výzkumu* uvádí, že je výhodné ve výzkumné činnosti oba přístupy (kvalitativní i kvantitativní) kombinovat (2007, s. 9).

Kvantitativní výzkum používá podle Dismana deduktivní metodu. Ta vychází z teorie nebo obecně formulovaného problému. Problém je přeložen do jazyka hypotéz. Hypotézy navrhují, jaké spojení mezi proměnnými bychom měli najít, pokud je naše hypotéza pravdivá. Poté následuje sběr dat a potvrzení či vyvrácení hypotézy (2002, s. 76-77).

Kvantitativní výzkum pracuje s číselnými údaji. Zjišťuje například množství nebo frekvenci výskytu jevů, respektive jejich míru. Následně je matematicky zpracuje - vyčíslí v procentech nebo použijí další metody matematické statistiky Gavora (2008, s. 34).

Pro účely našeho výzkumu jsme zvolili typ webového dotazníku. Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí, je to

nejfrekventovanější metoda zjišťování údajů Gavora (2008, s. 122). Webový dotazník je synchronní, to znamená, že odpovědi se přenášejí přímo do databáze, kterou si vytvořil výzkumník. Je uveřejněný v podobě webové schránky a výzkumník musí zabezpečit jeho přístupnost. Respondent odpovídá kliknutím na „puntíky“, ale jsou i možné odpovědi na otevřené otázky Gavora (2008, s. 136).

Před spuštěním webového dotazníku byl proveden předvýzkum. Uskutečňuje se na malém souboru lidí a jeho cílem je zjistit, zda a jak výzkumný nástroj funguje Gavora (2008, s. 84). Oslovili jsme tedy dvě asistentky pedagoga a dotazník jim nechali vyplnit. Poté jsme s nimi prošli všechny otázky a diskutovali o srozumitelnosti dotazníku a výběru možných odpovědí u uzavřených otázek. Reflektovali jsme jejich připomínky a dotazník upravili. Výsledky kvantitativního byly ověřeny kvalitativním výzkumem. Gavora vidí hlavní cíl tohoto výzkumu v porozumění člověku, tedy především chápat jeho vlastní hlediska. Jeho cílem není široké zevšeobecnění údajů, ale hluboké proniknutí do konkrétního případu a objevení nových souvislostí (2008, s. 35).

Pro naše potřeby jsme zvolili interview. Podle Chrásky je interview metoda shromažďování dat o pedagogické realitě spočívající v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. Velkou výhodou interview je navázání osobního kontaktu, který umožňuje hlubší proniknutí do motivů a postojů respondentů (2007, s. 182).

V našem případě jsme použili polostrukturované interview. Tento druh interview je částečně připravený. Tazatel má k dispozici rámcové otázky, ale nedrží se jich pevně. Přizpůsobuje je podle toho, jak se vyvíjí obsah interview Gavora. (2008, s. 206). Odpovědi respondenta jsme průběžně písemně zaznamenávali. Interview bylo uskutečněno se dvěma řediteli základních škol a se dvěma učitelkami, které spolupracují s asistentem pedagoga.

2.3 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU

První výzkumný soubor byl proveden formou webového dotazníku. Ten obsahoval 17 otázek, které byly uzavřené, polouzavřené nebo otevřené. Byl určen asistentům

pedagoga, kteří působí na základní škole. Pomocí e-mailu jsme oslovili 110 asistentů pedagoga. Jejich kontakt jsme vyhledali na internetových stránkách základních škol z různých částí České republiky. Zvolili jsme školy s odlišnými počty žáků, z rozličně velkých obcí, aby byl vzorek co nejvíc reprezentativní. Ze 110 rozeslaných dotazníků se navrátilo 59 responzí.

Druhý výzkumný soubor (polostrukturované interview – viz výše) jsme provedli na dvou základních školách. Dotázáni byli ředitelé těchto škol (výzkumné šetření Ř1 a Ř2) a z každé školy jeden učitel spolupracující s asistentem pedagoga (výzkumné šetření U1 a U2).

První školou (působíště Ř1 a U1) je Základní škola s rozšířenou výukou jazyků a Mateřská škola Litvínov, Podkrušnohorská 1589, okres Most. Na této škole autorka práce již několik let pracuje. Škola byla zvolena z důvodu znalosti prostředí i oslovených respondentů, interview probíhalo v přátelské a uvolněné atmosféře, dotázaní odpovídali na otázky velmi otevřeně.

Charakteristika školy

Základní školu s rozšířenou výukou a Mateřskou školu Litvínov, Podkrušnohorská 1589, navštěvuje 603 žáků, kteří jsou vyučováni ve 25 třídách. Škola má svoji spádovou oblast, nedělají se na ni přijímací zkoušky.

Ve škole působí 37 pedagogů, dvě speciální pedagožky, dvě výchovné poradkyně, jedna metodička prevence. Jednomu žákovi byla přidělena asistentka pedagoga.

Žáci mají v první a druhé třídě jednu hodinu angličtiny týdně, ve třetí, čtvrté a páté třídě pak tři hodiny týdně. Na druhém stupni se vyučuje angličtina čtyřikrát týdně, v deváté třídě si mohou žáci zvolit jako nepovinný předmět konverzaci v anglickém jazyce. Druhý cizí jazyk se vyučuje od sedmé třídy, žáci si mohou zvolit německý, ruský či francouzský jazyk.

Škola poskytuje:

- péči o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (na škole pracují dva speciální pedagogové, jeden z nich je i logoped)

- kariérové poradenství
- centrum volného času CVRČEK, které nabízí jazykové, sportovní, hudební, výtvarné a počítačové kroužky

Vybavení školy

- počítačová učebna
- 12 učeben s interaktivní tabulí, 10 učeben s dataprojektory, z nichž 5 je interaktivních
- školní knihovna
- školní jídelna, kde probíhá příprava a výdej jídel dle profesionálně zpracovaného systému
- školní družina s kapacitou 150 žáků
- školní klub pro 50 žáků

Druhou základní školou (pracoviště Ř2 a U2), ve které byl proveden kvalitativní výzkum, je Sportovní soukromá základní škola Litvínov, v jejím čele je již několik let ředitel. Autorku zajímal názor muže na tuto problematiku, protože v kvantitativním výzkumu nebyl žádný respondent muž.

Tuto školu navštěvuje 425 žáků, kteří se vzdělávají ve 20 třídách. Působí zde 41 pedagogických pracovníků. Škola má silnou sportovní tradici, úzce spolupracuje se sportovními kluby HC Litvínov, FŠ Litvínov, Volejbalový klub Litvínov, Oddíl gymnastiky Litvínov.

Škola poskytuje:

- výuku anglického jazyka od první třídy, výuku čtení a psaní genetickou metodou, projektovou výuku
- služby školního poradenského pracoviště
- umožnění individuálních plánů výuky pro sportovce
- školní družinu a školní klub s více než dvaceti zájmovými kroužky

Vybavení školy:

- dvě tělocvičny a hřiště s umělým povrchem
- dvě počítačové učebny
- multimediální učebna
- všechny učebny jsou vybaveny interaktivní tabulí

2.4 ČASOVÝ HARMONOGRAM

1. Vymezení předmětu zkoumání, stanovení cílů: červenec 2014
2. Vyhledávání informačních zdrojů, studium odborné literatury: srpen 2014
3. Formulace hypotéz, teoretická část: září – říjen 2014
4. Kvantitativní výzkum: listopad – prosinec 2014
5. Kvalitativní výzkum: leden – únor 2015
6. Vyhodnocení kvalitativního výzkumu, zpracování praktické části a dokončení diplomové práce: březen – duben 2015
7. Finální úpravy: květen 2015

2.5 INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

2.5.1 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Otázka č. 1: **Jaké je Vaše pohlaví?**

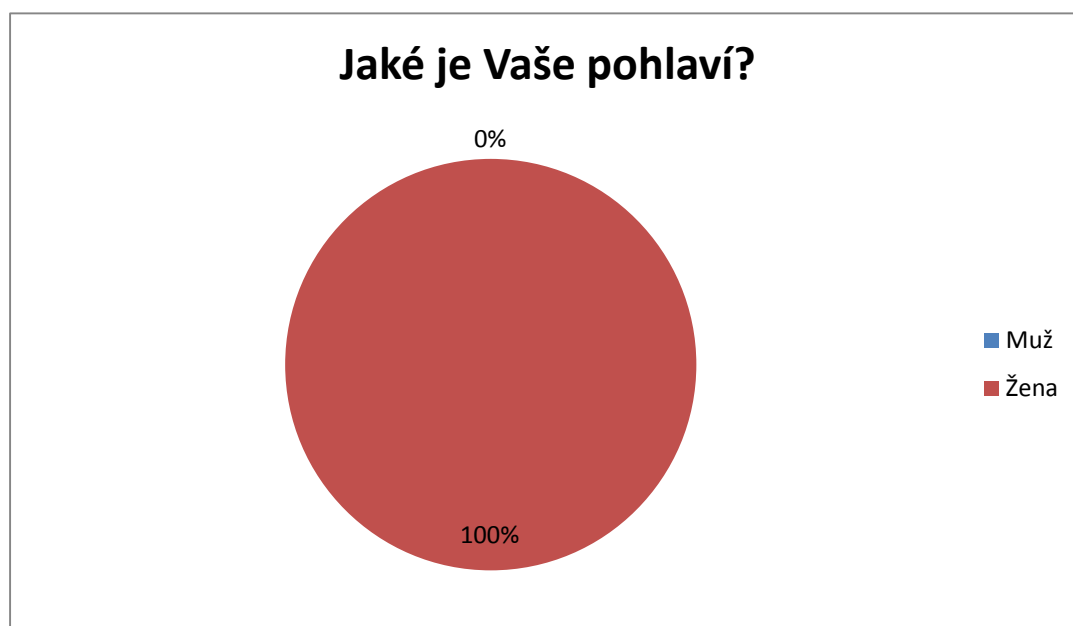
Otázka mapuje zastoupení mužů a žen v profesi asistenta pedagoga.

Tabulka 4: Pohlaví asistentů pedagoga

	Počet respondentů
Muž	0
Žena	59
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 1: Pohlaví asistentů pedagoga

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

100 % respondentů byly ženy. Dotazník byl zadán i dvěma mužům, ti ho ale nevyplnili. Výsledek šetření potvrdil převládající feminizaci ve školství i mezi asistenty pedagoga. Nemalou měrou se na tom podílí i nízké finanční ohodnocení, jak je dále zmapováno v otázce č. 10.

Otázka č 2: Jaký je Váš věk?

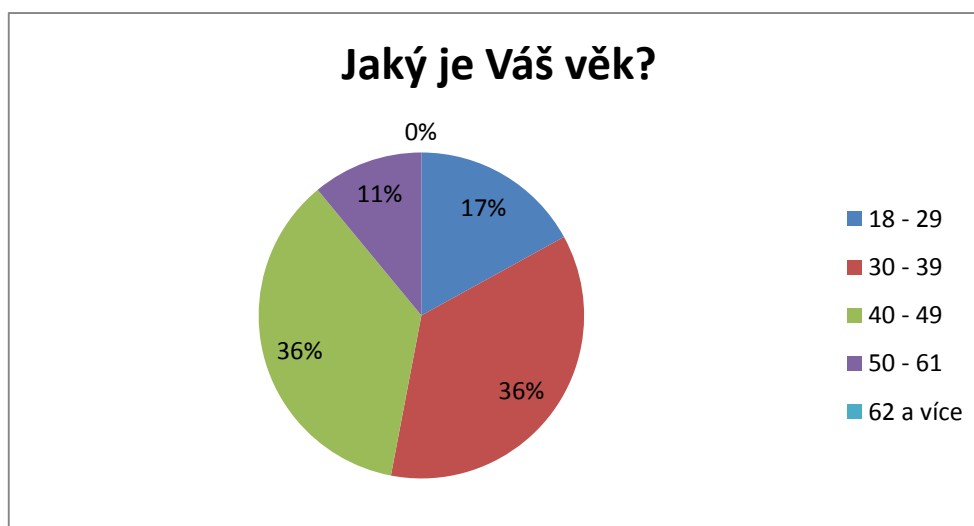
Otázka zjišťuje věkovou strukturu u asistentů pedagoga.

Tabulka 5: Věk asistentů pedagoga

	Počet respondentů
18 - 29	10
30 - 39	21
40 - 49	21
50 - 61	7
62 a více	0
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 2: Věk asistentů pedagoga

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Nejvíce jsou zastoupeny věkové kategorie 30 – 39 let a 40 - 49 let (shodně 36 %), dále následuje věková skupina 18 – 29 let s 17 %, nejmenší zastoupení respondentů je ve věku 50 – 61let, v důchodovém věku nebyl žádný z dotázaných. Dá se říci, že nejvíce asistentů pedagoga je ve středním věku.

Otázka č. 3: Počet let praxe jako asistent pedagoga

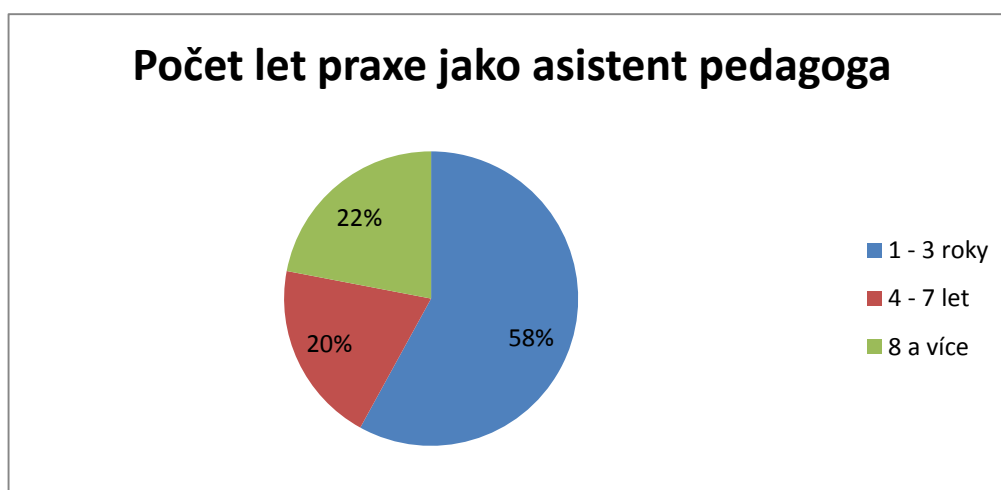
Otázka má za cíl zjistit, jak dlouhou mají asistenti pedagoga praxi. Výsledky jsou použity i k vyhodnocení hypotézy H1.

Tabulka 6: Počet let praxe jako asistent pedagoga

	Počet respondentů
1 - 3	34
4 - 7	12
8 a více	13
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 3: Počet let praxe jako asistent pedagoga

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

58 % dotázaných pracuje jako asistent pedagoga 1 – 3 roky. Další skupinu tvoří již zkušení asistenti pedagoga (praxe 8 let a více) – 22 % respondentů, 20 % asistentů má praxi 4 – 7 let.

Funkce asistenta pedagoga byla v našem školství zavedena poměrně nedávno (viz kapitola 2. 3. 7.). Tomu odpovídá i fakt, že většina asistentů má teprve krátkou praxi.

4. Jaké máte vzdělání k výkonu asistenta pedagoga?

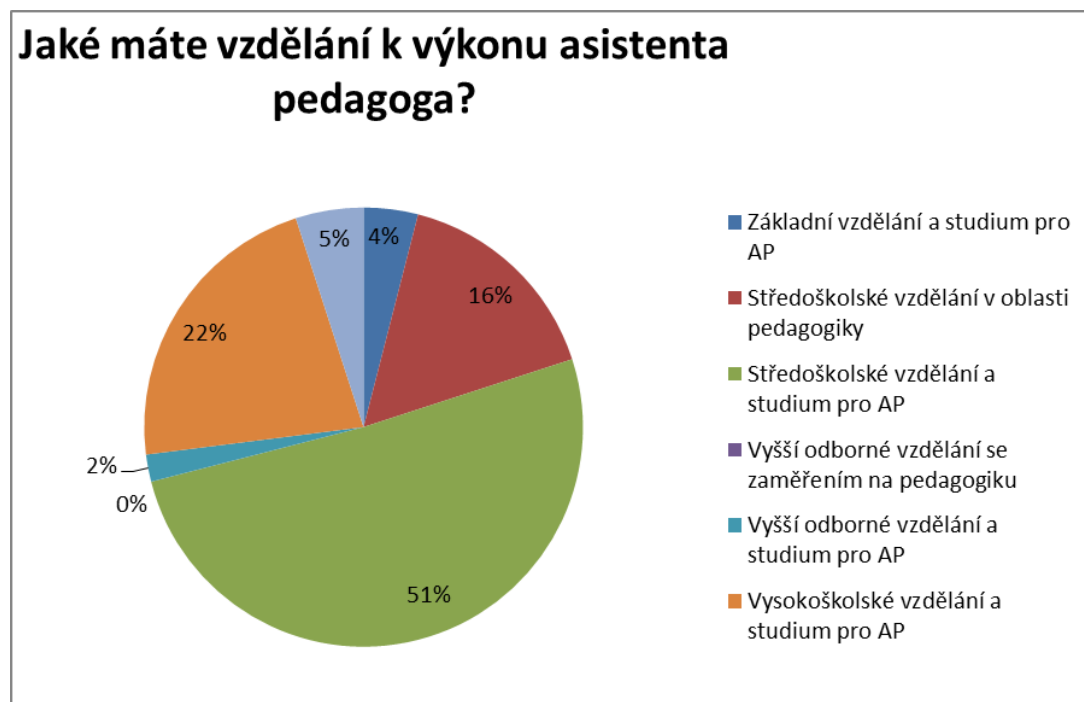
Tato otázka zjišťuje stupeň vzdělání asistenta pedagoga.

Tabulka 7: Vzdělání k výkonu asistenta pedagoga

	Počet respondentů
Základní vzdělání a studium pro AP	3
Středoškolské vzdělání v oblasti pedagogiky	9
Středoškolské vzdělání a studium pro AP	30
Vyšší odborné vzdělání se zaměřením na pedagogiku	0
Vyšší odborné vzdělání a studium pro AP	1
Vysokoškolské vzdělání pedagogického směru	13
Vysokoškolské vzdělání a studium pro AP	3
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 4: Vzdělání k výkonu asistenta pedagoga

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Asistenti pedagoga musí splňovat kvalifikační podmínky podle § 20 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (viz kapitola 2. 3. 3.). Nejvíce respondentů (51 %) u této otázky uvedlo středoškolské vzdělání a následné studium pro asistenty pedagoga. Z toho vyplývá, že si tito dotázaní nejdříve zvolili jiné povolání, až později se rozhodli změnit obor a profesi.

Druhou nejpočetnější skupinu tvoří asistenti, kteří mají primárně pedagogické vzdělání, a to 22 % vysokoškolské a 16 % středoškolské. Nejméně jsou pak zastoupeni asistenti, kteří mají vysokoškolské, střední odborné nebo základní vzdělání doplněné o studium pro asistenty pedagoga.

5. Na kolikáté škole jako asistent pedagoga působíte?

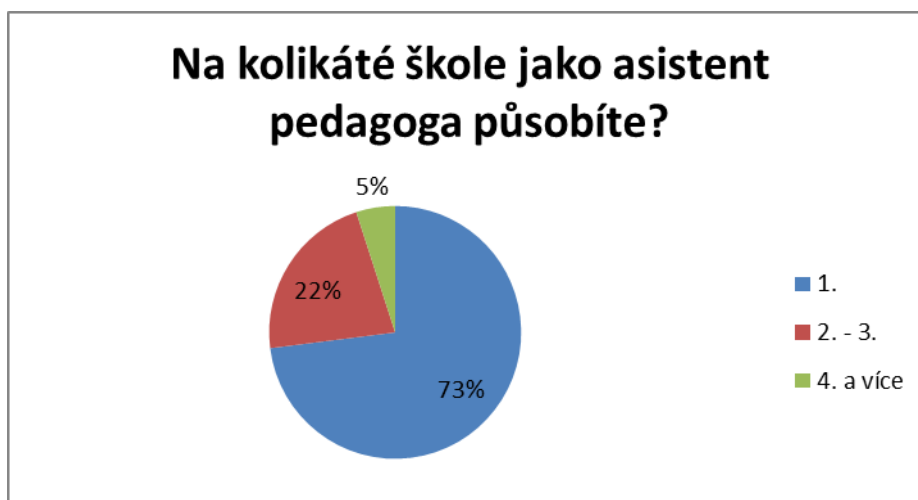
V této otázce chceme zjistit, zda asistenti pedagoga často mění své působiště.

Tabulka 8: Vzdělání k výkonu asistenta pedagoga

	Počet respondentů
1.	43
2. – 3.	13
4. a více	3
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 5: Počet škol, kde asistent pedagoga působil

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Velká většina (73 %) asistentů pracuje na první škole, 22 % dotázaných změnilo své pracoviště jednou nebo dvakrát, pouze 5 % respondentů pracovalo na čtyřech či více školách.

Tento stav je určitě potěšující. Pro integrované žáky je dobré, když se osoby, které se podílejí na jejich vzdělávání, často nestřídají. Zvláště, pokud více než čtvrtinu žáků, kterým je poskytována asistence, tvoří žáci s poruchou autistického spektra (viz graf č. 8).

6. Kolik máte v péči žáků?

Tato otázka si klade za cíl zjistit, kolik žáků má dotázaný asistent pedagoga v péči

Tabulka 9: Počet žáků v péči asistenta pedagoga

	Počet respondentů
1	35
2	8
3	2
Více	14
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 6: Počet žáků v péči asistenta pedagoga

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Převažuje asistence u jednoho žáka (u 60 % případů). Čtyři a více žáky má v péči 23 % dotázaných, 13 % asistentů pracuje se dvěma a 4 % se třemi žáky.

Někteří asistenti mohou mít v péči více žáků, protože je žákovi přidělen asistent jen na určitý počet hodin nebo jen na některé předměty. Tomu se pak musí přizpůsobit rozvrh tříd, do kterých žáci s asistencí chodí.

7. Kolik asistentů ve škole pracuje?

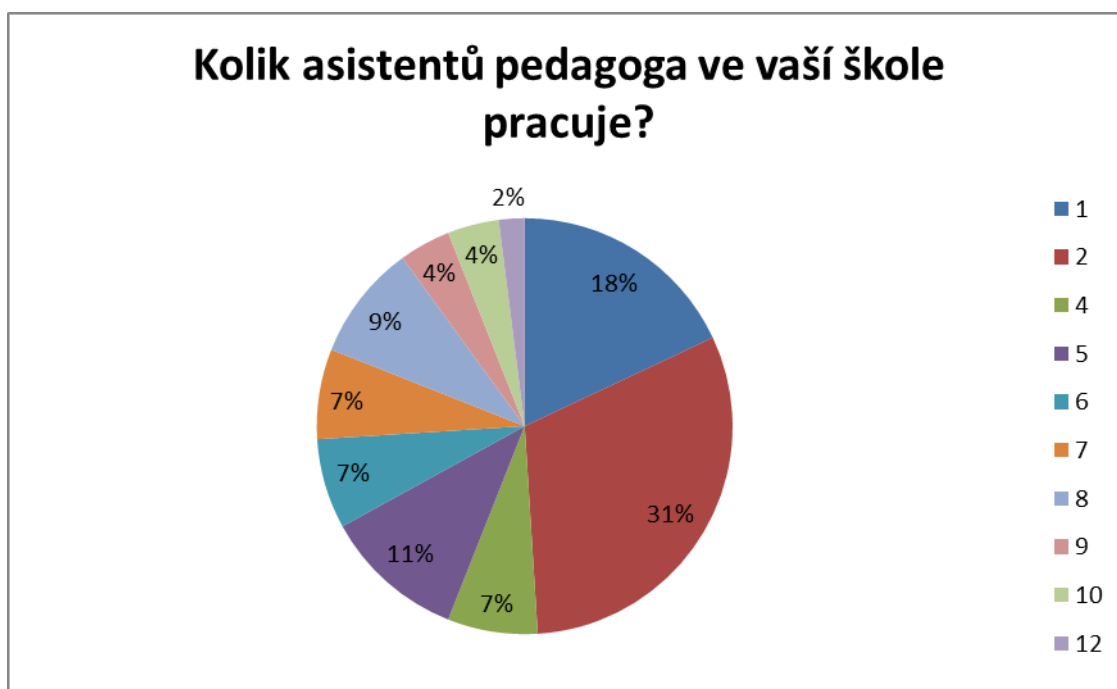
Otázka zjišťuje, v jakém počtu je funkce asistenta pedagoga na našich základních školách běžná.

Tabulka 10: Počet asistentů pedagoga působící na dané škole

	Počet respondentů
1	11
2	18
4	4
5	7
6	4
7	4
8	6
9	2
10	2
12	1
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 7: Počet asistentů pedagoga působící na dané škole

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Asistenti pedagoga pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami působí na školách v ČR přibližně 10 let. Se vzrůstajícím počtem integrovaných žáků se zvyšuje i počet asistentů na našich školách. Na většině základních škol pracuje už alespoň jeden asistent. Jejich počet (potažmo počet žáků s integrací) může ovlivnit

zaměření konkrétní školy a její školní vzdělávací program, u žáků s tělesným postižením může svoji roli sehrát otázka bezbariérovosti.

Z dotazníku vyplývá, že na většině škol (31%) jsou 2 asistenti pedagoga, druhá nejčastější odpověď (18 %) byla jeden asistent na škole. V 11 % dotázaní odpověděli, že na škole pracuje 5 asistentů pedagoga. V ostatních případech odpověď zněla 4, 6, 7, 8, 9,10 nebo 12 asistentů pedagoga na škole, což činilo 7 – 2% responzí. Odpovědi dotázaných potvrzují zvyšující se počet integrovaných žáků v našem základním školství.

8. Žák/žáci se kterým/i ve škole pracujete má/mají:

Otázka hledá důvod přidělení asistenta pedagoga integrovanému žákovi. Respondenti mohli označit i více možností najednou. Odpovědi jsou podkladem pro hypotézu H2.

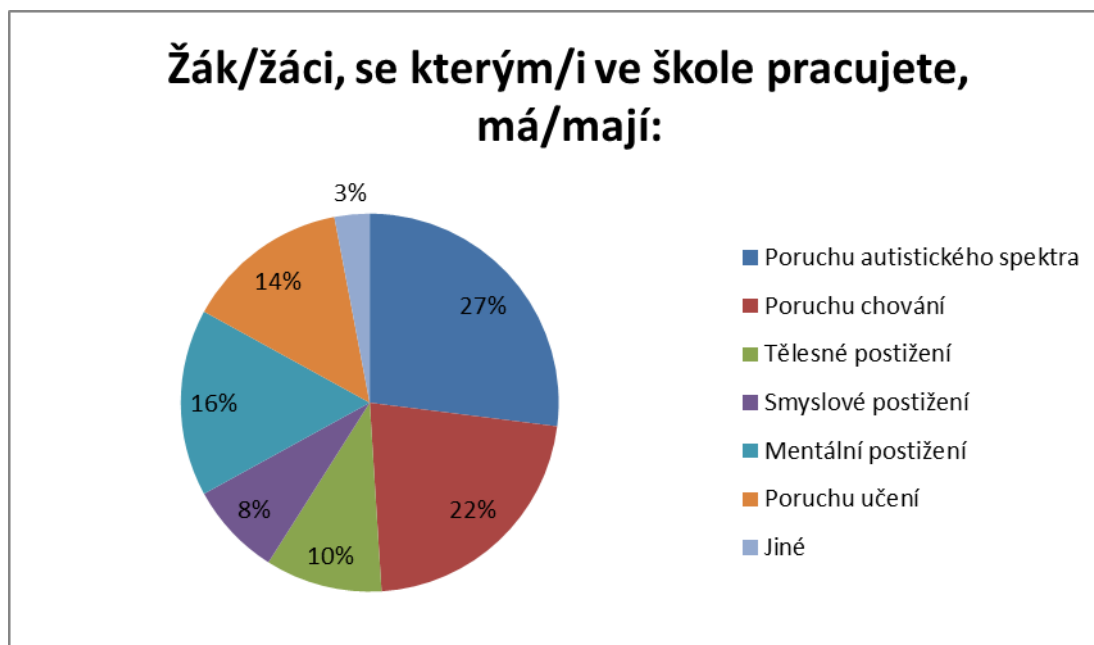
Tabulka 11: Speciální vzdělávací potřeby žáků

	Počet responzí
Poruchu autistického spektra	27
Poruchu chování	21
Tělesné postižení	10
Smyslové postižení	8
Mentální postižení	16
Poruchu učení	14
Jiné	3
Celkem	99

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 8: Speciální vzdělávací potřeby žáků

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Jako důvod přidělení asistence žákovi uvedlo dvacet sedm respondentů poruchu autistického spektra, což činí (27 %) z celkového počtu odpovědí. Druhou nejčastější (22 %) odpovědí byla porucha chování, a to u 21 responsí. Šestnáct dotázaných uvedlo možnost mentální postižení (16 %), čtrnáct pak poruchu učení, deset respondentů (10 %) se věnuje žákům s tělesným postižením. Možnost smyslové postižení zaškrtnulo osm asistentů pedagoga (8 %), zbývající zvolili možnost jiné.

Je pravděpodobné, že většina z těchto integrovaných žáků by nemohla bez přidělení asistenta navštěvovat běžnou základní školu. Vyplývá to též z odpovědí na otázku č 12. (viz graf 12).

9. Na jakou část úvazku pracujete?

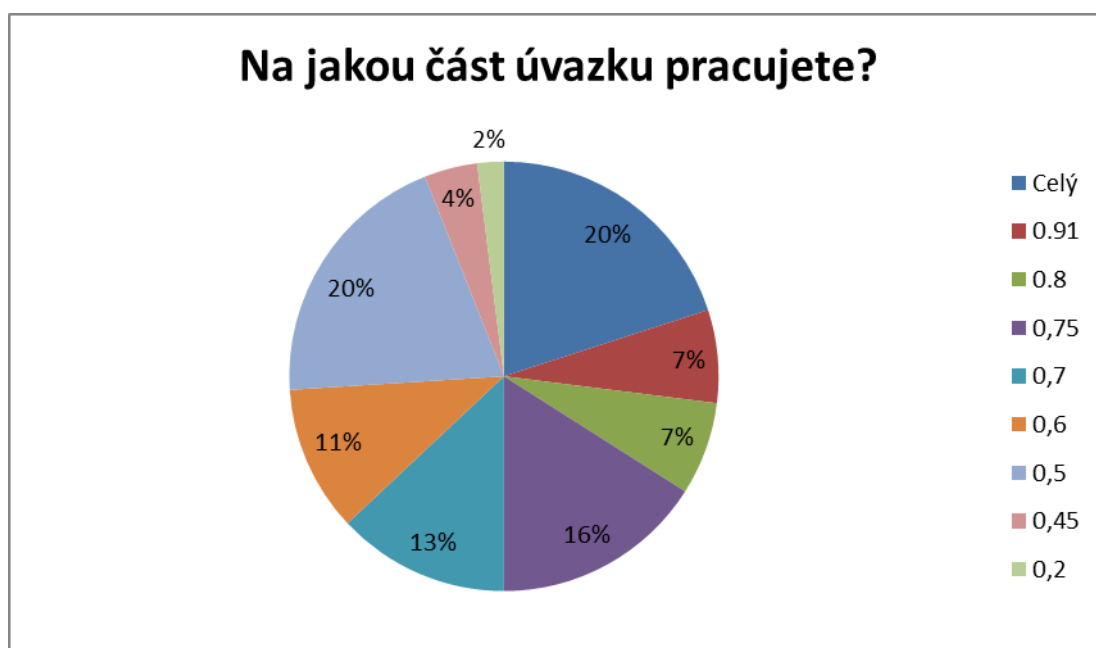
Otázka zjišťuje, zda asistenti pedagoga pracují na plný úvazek.

Tabulka 12: Část úvazku, na kterou asistent pedagoga pracuje

	Počet respondentů
Celý	12
0,91	4
0,8	4
0,75	9
0,7	8
0,6	7
0,5	12
0,45	2
0,2	1
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 9: Část úvazku, na kterou asistent pedagoga pracuje

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Dvanáct respondentů (20 %) pracuje na plný úvazek. Dále se výše úvazku pohybovala v rozmezí od 0,91 až do 0,2 % úvazku (viz tabulka č. 12). Téměř polovina (29) z dotázaných má úvazek 0,75 % či vyšší.

S vyšší úvazku samozřejmě koresponduje výše platu. Finanční ohodnocení je určitě důležitým faktorem při rozhodování, zda danou práci vykonávat. Této problematice se věnuje následující otázka.

10. Pokud se rozhodnete změnit povolání, bude hlavním důvodem nízké finanční ohodnocení?

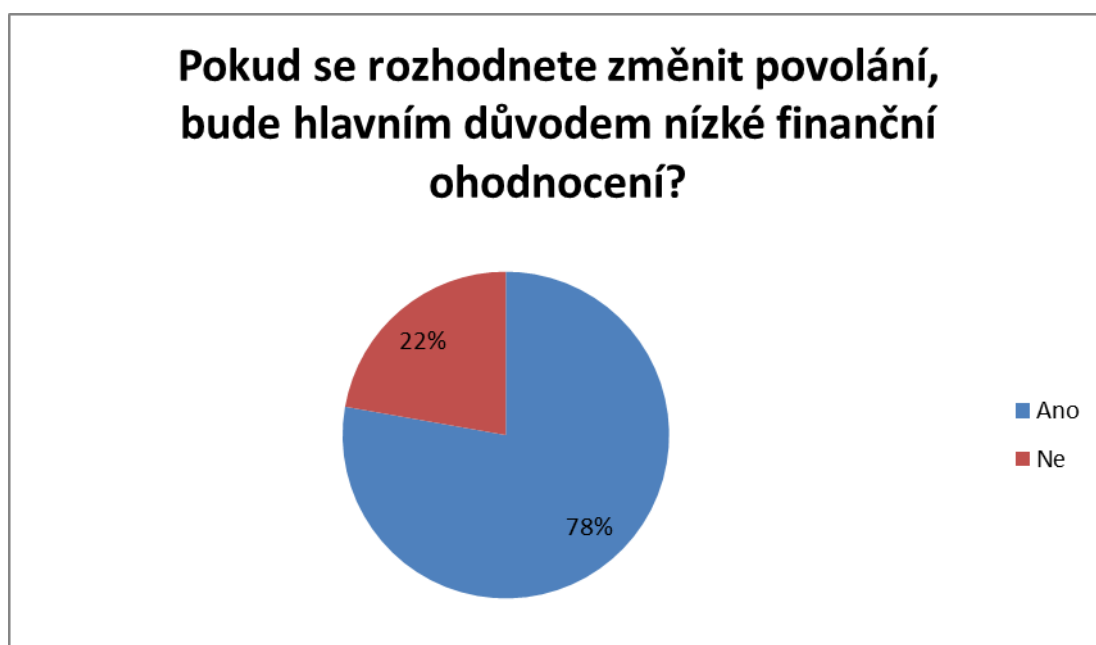
Úkolem této otázky je zjistit, zda výše finančního ohodnocení může ovlivnit dotázané při rozhodování, zda změnit profesi. Response slouží i k vyhodnocení hypotézy H3.

Tabulka 13: Nízké finanční ohodnocení jako důvod ke změně povolání

	Počet respondentů
Ano	46
Ne	13
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 10: Nízké finanční ohodnocení jako důvod ke změně povolání

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Při změně povolání by pro 78 % dotázaných asistentů pedagoga bylo hlavním důvodem nízké finanční. To určitě není příznivá situace, protože řadu asistentů tento fakt může vést k odchodu ze školství. Druhotným projevem je to, že asistenti, kteří nasbírali již praktické zkušenosti, hledají jinou práci a odchází tak zkušení pracovníci. Časté změny nejsou vhodné ani pro samotné žáky. Žák se s asistentem jistou dobu sžívá, buduje se důvěra a vzájemný vztah. Proto změna asistenta může mít špatný vliv na integrovaného žáka, na jeho psychickou pohodu, zvláště u dětí s poruchou autistického spektra.

11. Myslíte, že Vaše přítomnost ve třídě má pozitivní vliv i na ostatní žáky?

Otázkou chceme zjistit, zda přítomnost asistenta pedagoga ve třídě může příznivě ovlivnit i ostatní žáky.

Tabulka 14: Vliv asistenta pedagoga na ostatní žáky ve třídě

	Počet respondentů
Ano	50
Ne	5
Nevím	4
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 11: Vliv asistenta pedagoga na ostatní žáky ve třídě

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Na tuto otázku 50 respondentů (84 %) odpovědělo kladně, pět (7 %) se domnívá, že jejich přítomnost ve třídě nemá pozitivní vliv na ostatní žáky, čtyři asistenti pedagoga (9 %) neuměli tuto otázku zodpovědět.

Většina asistentů pedagoga vnímá svoji přítomnost ve třídě jako užitečnou i pro ostatní žáky. Jak dále zjišťuje otázka č. 13, v průměru čtvrtinu času věnují asistenti pedagoga i jiným žákům. Mohou tak pomoci dětem s pomalejším pracovním tempem, žákům s SPU nebo naopak ve spolupráci s učitelem rozvíjet žáky mimořádně nadané. U žáků s poruchou chování či s poruchou autistického spektra mohou pomoci udržovat klidné pracovní prostředí, usměrňovat žáka při nevhodném chování. V těchto případech může asistent s žákem opustit na potřebný čas třídu, ostatní žáci nejsou rušeni při výuce.

12. Integrovaný žák by měl bez přítomnosti asistenta pedagoga značné potíže se zvládnutím výuky v běžné ZŠ.

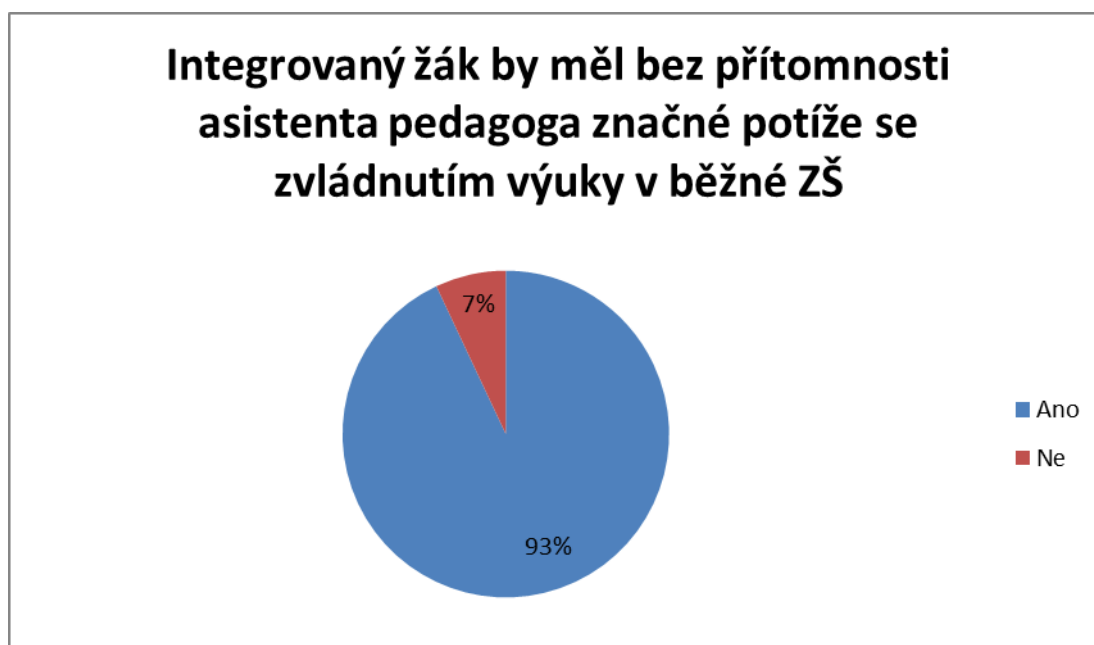
Otázka zjišťuje význam asistenta pedagoga pro integrovaného žáka při zvládnutí docházky v běžné základní škole. Zároveň slouží k vyhodnocení hypotézy H2.

Tabulka 15: Asistent pedagoga jako důležitý činitel integrace do běžné ZŠ

	Počet respondentů
Ano	55
Ne	4
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 12: Asistent pedagoga jako důležitý činitel integrace do běžné ZŠ

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Téměř všichni respondenti (93 %) se domnívají, že bez jejich pomoci by integrovaný žák nezvládl docházku do běžné školy. Samotní asistenti pedagoga mohou nejlépe posoudit, jak je jejich přítomnost pro děti se speciálními

vzdělávacími potřebami důležitá nebo dokonce nezbytná. Především u dětí s tělesným handicapem, které by samostatně nezvládaly například pohyb po škole nebo sebeobsahu.

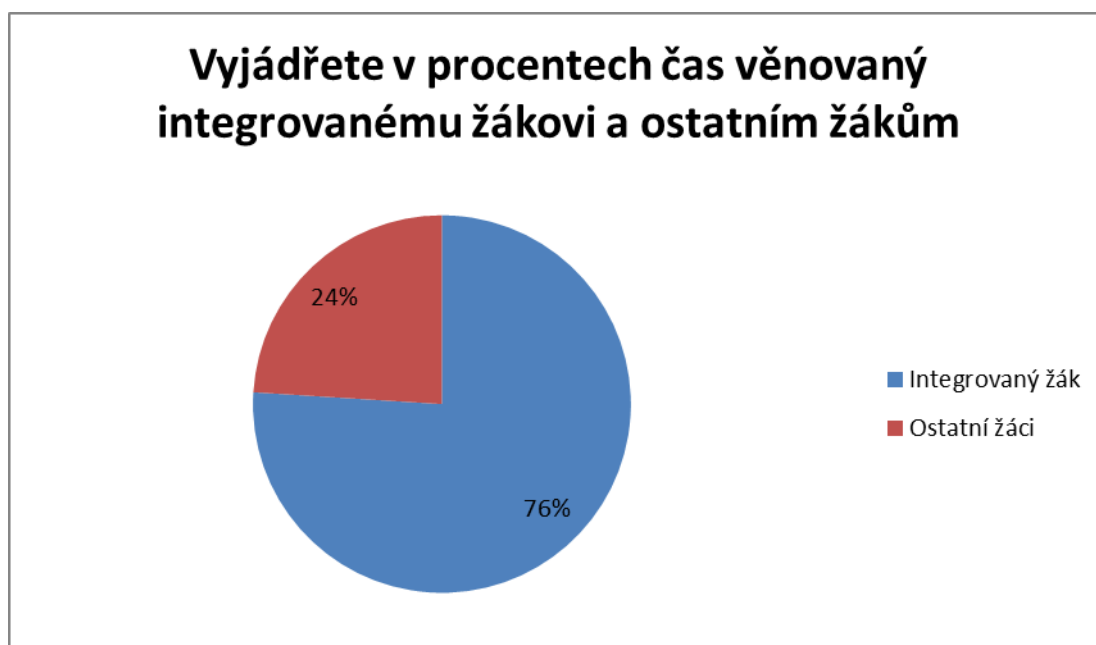
Jak už je zmíněno ve vyhodnocení předešlé otázky, asistent pedagoga pomáhá učiteli i se zajištěním klidného pracovního prostředí pro všechny žáky.

I pro děti se specifickými poruchami učení je pomoc asistenta důležitá při překonávání jejich potíží. Tyto děti mají často nadprůměrný intelekt, který by bez této pomoci nemusel být rozvinut či využit.

13. Věnujete se během výuky i jiným žákům? Vyjádřete v procentech čas věnovaný integrovanému žákovi a ostatním.

Otázka zjišťuje poměr času, který asistent pedagoga věnuje integrovanému žákovi a ostatním žákům ve třídě. Je i podkladem pro vyhodnocení hypotézy H1.

Graf 13: Čas věnovaný integrovanému žákovi a ostatním žákům

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Z uvedených odpovědí vyplývá, že v průměru tři čtvrtiny přímé činnosti věnují asistenti pedagoga integrovanému žákovi, zbývající čtvrtinu ostatním žákům ve třídě. Jak uvádíme v kapitole 2.3.4, o náplni práce asistenta pedagoga rozhoduje především ředitel školy. Ten se mimo jiné řídí doporučením SPC nebo PPP. Již samotný název profese *asistent pedagoga* předurčuje, co by také mělo být jeho úkolem. Nejen pomáhat integrovanému žákovi, ale i být partnerem - asistentem učiteli během vzdělávacího procesu, tudíž pomáhat během vyučování i ostatním žákům.

Domníváme se, že zjištěné výsledky odpovídají ideálnímu poměru rozložení času věnovanému integrovanému žákovi a ostatním.

14. Váš úvazek asistenta pedagoga zahrnuje pouze přímou činnost.

Touto otázkou chceme zjistit, zda úvazek asistenta pedagoga obsahuje přímou nebo i nepřímou činnost.

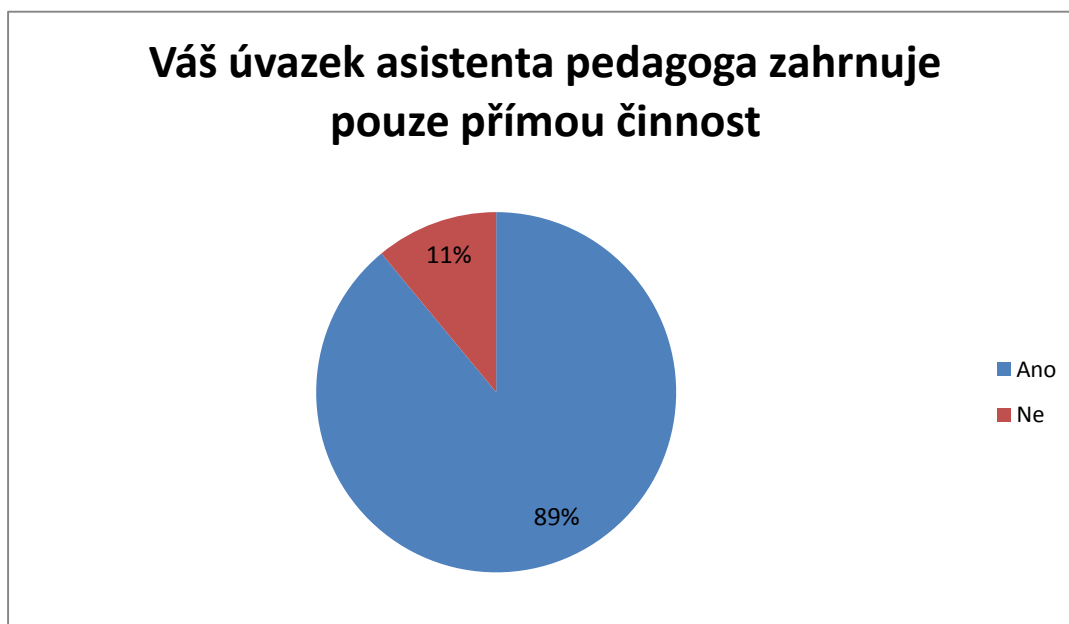
Tabulka 16: Úvazek asistenta pedagoga (přímá činnost)

	Počet respondentů
Ano	52
Ne	7
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 14: Úvazek asistenta pedagoga (přímá činnost)

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Tuto otázku zodpovědělo kladně 52 respondentů (89 %). Z toho vyplývá, že velká většina asistentů pedagoga má v úvazku zahrnutou pouze přímou činnost.

Respondenti mohli u záporné odpovědi uvést, jakou část úvazku nepřímá činnost zahrnuje a co je její náplň. Jeden asistent uvedl, že má vyčleněnu jednu hodinu týdně na přípravu, další asistent vykonává 60 minut týdně dozor nad žáky.

Dle našeho názoru by měl zahrnovat úvazek asistenta i několik hodin nepřímé činnosti týdně. Například na přípravu pomůcek pro integrovaného žáka. Nicméně i společná konzultace s učitelem či rodiči by se do nepřímé činnosti měla započítávat.

15. V čem spatřujete hlavní náplň Vaší práce?

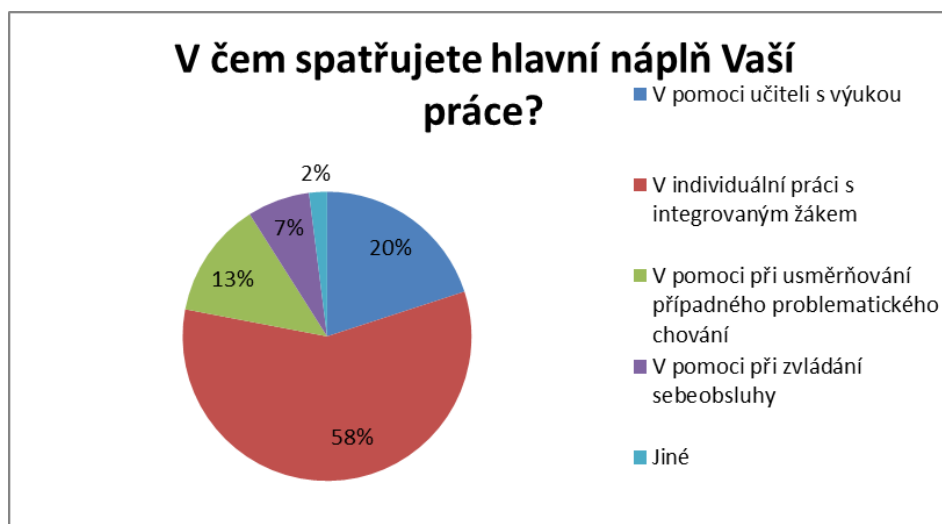
Otázka byla položena s úmyslem zjistit, v čem vidí asistenti pedagoga hlavní náplň své práce.

Tabulka 17: Hlavní náplň asistenta pedagoga

	Počet respondentů
V pomoci učiteli s výukou	12
V individuální práci s integrovaným žákem	34
V pomoci při usměrňování případného problematického chování, případné řešení konfliktů o přestávkách	8
V pomoci při zvládání sebeobsluhy	4
Jiné	1
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 15: Hlavní náplň asistenta pedagoga

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Plných 58 % dotázaných považuje za hlavní náplň *individuální práci s integrovaným žákem*. Druhou nejčastěji zvolenou možností byla *pomoc učiteli s výukou* (20 %), třetí nejfrekventovanější odpovědí byla *pomoc při usměrňování případného problematického chování žáka* (13 % respondentů). 7 % asistentů pedagoga vnímá svoji práci především jako *pomoc při zvládání sebeobsluhy*. Jeden asistent pedagoga uvedl možnost *jiné*.

Vnímání hlavní náplně asistenta pedagoga jistě ovlivňuje typ speciální vzdělávací potřeby daného žáka, kterému je asistence poskytována.

16. Chcete i nadále pracovat jako asistent pedagoga?

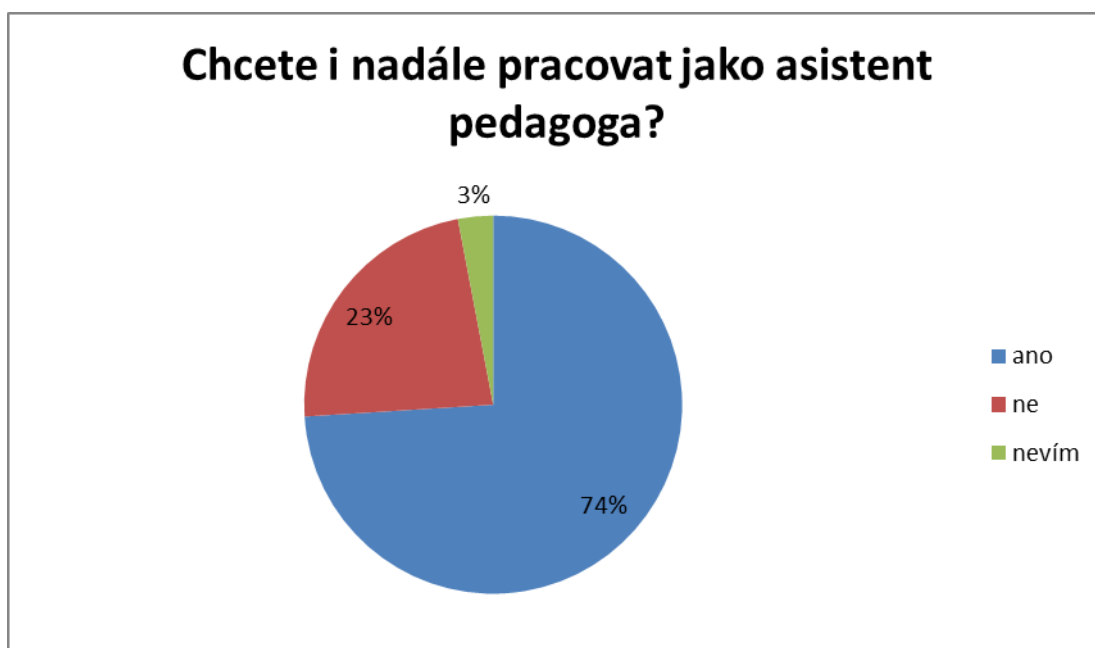
Otázka byla položena s úmyslem zjistit, zda asistenti pedagoga chtějí změnit povolání a také k vyhodnocení hypotézy H3.

Tabulka 18: Zájem pracovat nadále jako asistent pedagoga

	Počet respondentů
Ano	44
Ne	13
Nevím	2
Celkem	59

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 16: Zájem pracovat nadále jako asistent pedagoga

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Většina asistentů pedagoga (74%) neuvažuje o změně zaměstnání, 23% respondentů ho chce změnit, 3% není rozhodnuto. Poměrně vysoký počet asistentů

pedagoga uvažujících o změně povolání může souviset s nízkým finančním ohodnocením, jak vyplývá z odpovědí na otázku č. 10.

17. Budu ráda, pokud napíšete, jaká vidíte pozitiva a negativa na Vaší práci.

V poslední otázce dostali respondenti prostor vyjádřit názor na své povolání. Nebylo povinné na otázku odpovědět. Tuto možnost využilo 17 dotázaných.

Jako pozitiva respondenti uvedli:

- šance na vzdělání pro tyto integrované žáky (nejsou automaticky zařazováni do praktických škol)
- radost z výsledků a pokroků žáka
- velká pomoc učiteli (zvláště při vysokém počtu žáků ve třídě)
- práce, která naplňuje
- nové pracovní i lidské zkušenosti
- žáci mívají k asistentovi kamarádštější vztah, žáci se mu více svěřují, to slouží jako prevence nežádoucích jevů ve třídě (šikana)
- možnost vytvářet náročnější programy pro žáky
- výsledky mé práce jsou vidět
- při komunikaci s rodiči dostávám zpětnou vazbu
- dostatek volného času pro sebe i rodinu
- mám tuto práci ráda

Negativně dotázaní vnímají:

- nízké finanční ohodnocení (11 respondentů)
- někteří žáci se dožadují podpory i během klasifikovaných písemných prací
- při přítomnosti asistenta během přestávek se nevytváří přirozené klima třídy (u dětí může dojít k omezení schopností řešit problémy – nechávají je za sebe řešit dospělé), nevytváří se přirozená hierarchie třídy
- nejistá práce
- nízký úvazek
- smlouva jen do prázdnin
- náročná domluva s rodiči
- žák má velmi silnou poruchu chování, je agresivní a nebezpečný pro sebe i své okolí
- náročné na psychiku
- práce vysiluje

2.5.2 POLOSTRUKTUROVANÉ INTERVIEW

Interview s ředitelkou školy Ř1

(V – výzkumník)

V: Podle jakých kritérií jste vybírala asistenta pedagoga?

Ř1: Rozhodující pro mě bylo určitě splnění kvalifikace a délka praxe

V: Vyhlásili jste výběrové řízení?

Ř1: Ano, konalo se výběrové řízení.

V1: Byl o tuto pozici velký zájem?

Ř1: Měli jsme dost zájemců, ale ne všichni uchazeči splňovali dané podmínky.

V: Jaký hlavní přínos vidíte ve funkci asistenta pedagoga?

Ř1: Tak především v individualizaci výchovy a taky v pomoci učitelů. Samozřejmě je důležitý pro dítě se SPU. Je to přínos pro celou třídu.

V: Jaké by měl mít podle Vás asistent pedagoga vzdělání?

Ř1: Ideálně pedagogické, minimálně středoškolské. Určitě je to pak přínosnější, než když dělá celý život například v cestovce a pak si udělá 120 hodin kurzu.

V: Domníváte se, že by se měl asistent pedagoga během výuky částečně věnovat i ostatním žákům ve třídě?

Ř1: Ano. Měl by pomáhat všem. Integrovanému, žákům i učitelům.

V: A v jaké míře?

Ř1: To záleží na situaci a bude to hodně individuální. Myslím, že v určitých situacích může asistentka pedagoga po zadání práce pracovat s ostatními žáky a učitelka se věnuje integrovanému žákovi.

V: Domníváte se, že bez přidělení asistenta pedagoga by byla integrace žáka do běžné základní školy velmi obtížná nebo zcela nemožná?

Ř1: Ano, to určitě.

V: Vnímáte vyšší finančního ohodnocení asistenta pedagoga jako dostačující?

Ř1: Záleží na zařazení do platové třídy a na náplni práce, jednoznačně to nemůžu říct. Odvíjí se to i od délky praxe. Nicméně v současné době, kdy s přidělením asistenta pedagoga nemusí krajský úřad automaticky navýšit také mzdové prostředky, je to i finanční zátěž pro školu.

Ř1 považuje u asistenta pedagoga za důležité splnění kvalifikace, ideální pro ni je pedagogické vzdělání. Asistent pedagoga by měl podle jejího názoru pracovat i s ostatními žáky ve třídě. Zmiňuje špatně nastavené finanční podmínky při zřizování této funkce.

Interview s ředitelem školy Ř2

(V – výzkumník)

V: Podle jakých kritérií jste vybíral asistenta pedagoga?

Ř2: Vybrali jsme vychovatelku, která u nás pracuje ve školní družině na poloviční úvazek. Věděl jsem, že je pro tuto práci kompetentní a byl jsem rád, že projevila zájem. Výhodou bylo její pedagogické vzdělání. To byla moje předem daná podmínka.

V: Byl o tuto pozici velký zájem?

Ř2: Asi by byl, ale nezveřejňovali jsme inzerát, protože jsem dal přednost osvědčené zaměstnankyni.

V: Jaký hlavní přínos vidíte ve funkci asistenta pedagoga?

Ř2: Pomoc konkrétnímu žákovi ve výuce, pomoc učiteli. Druhý pedagog ve třídě je výhodou, učitel se může věnovat všem žákům, bez ohledu na potřeby integrovaného. Naopak má více času věnovat se integrovanému žákovi.

V: Myslíte tím, že si můžou asistent a učitel občas měnit roli?

Ř2: Přesně tak. V určitých fázích hodiny lze asistenta využít při dohledu nad žáky, třeba při písemných zadáních a učitel zatím pracuje s integrovaným.

V: Domníváte se tedy, že by se měl asistent pedagoga během výuky částečně věnovat i ostatním žákům ve třídě?

Ř2: Ano, je to přece asistent pedagoga, nejen integrovaného žáka. Samozřejmě by měl především pomoci pedagogovi zvládnout náročné situace, kdy integrovaný momentálně potřebuje individuální přístup.

V: Jaké by měl mít podle Vás asistent pedagoga vzdělání?

Ř2: Minimálně střední pedagogickou školu a zájem vzdělávat se, ideálně ve speciální pedagogice.

V: Domníváte se, že bez přidělení asistenta pedagoga danému žákovi by byla jeho integrace do běžné základní školy velmi obtížná nebo zcela nemožná?

Ř2: Jak u koho, ale byla by určitě složitější. U některých dětí je to podmínka, aby mohli vůbec nastoupit do běžné třídy.

V: Vnímáte vyšší finančního ohodnocení asistenta pedagoga jako dostačující?

Ř2: Ne a je mi líto, že je nemůžu adekvátně ocenit.

Ř2 hovoří o kladné zkušenosti zaměstnat jako asistenta pedagoga vychovatelku působící ve škole na poloviční úvazek. Pozitivně vidí především její pedagogické vzdělání. Považuje za užitečné, pokud si učitel a asistent pedagoga ve vhodný okamžik vymění role.

Interview s učitelem U1

(V – výzkumník)

V: Jaký hlavní přínos vidíte ve funkci asistenta pedagoga?

U1: Ulehčení práce s integrovaným žákem, usnadnění práce pro celou třídu.

V: Můžete to upřesnit?

U1: Ve třídě mám 30 žáků. V okamžicích, kdy ho to baví (při vlastivědě, přírodovědě), nepotřebuje žák neustálou pomoc asistentky a ta se může věnovat i jiným žákům.

V: A kdy tedy potřebuje žák pomoc asistentky nejvíce?

U1: Asistentka pomáhá žákovi udržovat pozornost, orientovat se v učebnici, v textu. Určitě je nepostradatelná při převodu žáků, teď například chodíme na plavání. Dále při sebeobslužných činnostech – oblékání a svlékání. Žák má sklon i k sebeubližování. Já ho při výuce nemůžu neustále sledovat.

V: Sebeubližování? Můžete uvést konkrétní příklad?

U1: Při práci s pomůckami. Strká si například tužky do uší, nůžky do pusy. Nůžkami ohrožuje nejen sebe, ale i spolužáky. Rozebírá propisky, jednotlivé části pak chce cucat. Mohl by je spolknout.

V: Jaké by měl mít podle Vás asistent pedagoga vzdělání?

U1: Určitě pedagogické, nejlépe speciální pedagog. Neměl by mít jen kurz pro asistenty pedagoga. Půlroční kurz je podle mě nedostačující.

V: Z jakého důvodu to takto vnímáte?

U1: Moje asistentka má konzervatoř a následně půlroční kurz pro asistenty pedagoga. Určité pedagogické momenty nezvládá, pak je to pro mě zátěž. Chybí jí i praxe. Je to určitě i otázkou financí, asistenti jsou mizerně placení a kvalifikovaní lidé si pak snaží najít jinou práci.

V: Věnuje se asistent pedagoga při Vašich hodinách i ostatním žákům?

U1: Ano. Věnuje se i dyslektikům a pomalejším žákům. Samozřejmě jen tehdy, když jí to „aktuální rozpoložení“ integrovaného žáka dovolí.

V: Můžete uvést nějaký příklad?

U1: Při skupinové práci ji zařazuji do skupiny, která by mohla mít problémy se zvládnutím úkolu. Někdy to udělám obráceně. Zadám ostatním žákům práci, asistentka se věnuje celé třídě a já se věnuji integrovanému.

V: Domníváte se, že integrace žáka, který se vzdělává ve Vaší třídě, do běžné základní školy by byla bez přítomnosti asistenta pedagoga velmi obtížná nebo zcela nemožná?

U1: Velmi obtížná. Určitě by to v běžné škole nezvládl.

V: Jak tedy vnímáte roli asistenta pedagoga?

U1: Asistenti jsou po mé zkušenosti nutní pro integraci. Měli by být lépe finančně ohodnoceni, aby tuto profesi vykonávali lidé především s pedagogickým vzděláním.

U1 vidí hlavní přínos v ulehčení práce s integrovaným. Nutný je i z důvodu, že daný žák ohrožuje pomůckami svoje zdraví a je nebezpečný i pro spolužáky. Též upřednostňuje pedagogické vzdělání, kurz pro asistenty pedagoga shledává nedostatečným. Nízké finanční ohodnocení je podle ní důvodem, proč si kvalifikovaní pracovníci hledají lépe placenou práci. Kladně vnímá možnost dočasnou výměnu rolí během výuky.

Inerview s učitelem U2

(V – výzkumník)

V: Jaký hlavní přínos vidíte ve funkci asistenta pedagoga?

U2: Asistent především pracuje s potřebným dítětem a tomu je tak věnována náležitá péče. Učitel se pak může více věnovat ostatním dětem ve třídě.

V: Myslíte si, že by měl asistent pracovat pouze s dítětem, kterému byl přidělen?

U2: V případě, že dítě, ke kterému je ve třídě přidělen asistent, nepotřebuje stálou pozornost nebo není ve škole, měl by se asistent věnovat i dalším dětem.

V: Jaké by měl mít podle Vás asistent pedagoga vzdělání?

U2: Myslím si, že není špatné, když má vzdělání v oblasti speciální pedagogiky. I vzhledem k tomu, že asistenti většinou přicházejí do tříd právě kvůli dětem s poruchami učení.

V: A jaké vzdělání měli asistenti, se kterými máte osobní zkušenost?

U2: Asistentky a asistenti, se kterými jsem dosud spolupracovala, většinou studovali nějaký pedagogický obor, případně sociální práci. Většina z nich neměla dokončené studium. Všechny mé zkušenosti v tomto směru jsou kladné.

V: Věnuje se asistent pedagoga ve Vašich hodinách i ostatním žákům?

U2: V mých hodinách se asistenti věnují jednomu konkrétnímu žákovi. V případě, že není ve škole, ani oni ve škole nejsou.

V: A zkusila jste zapojit asistenta i jinak do výuky?

- U2: Občas jsem měla tendenci posadit do blízkosti asistenta další dítě, které by jeho pomoc občas využilo. Ale problém byl většinou v tom, že v blízkosti dítěte s asistentem je náročnější udržet pozornost, protože asistent se se svěřeným dítětem neustále baví, což poblíž sedící děti může rušit při výuce.
- V: Domníváte se, že integrace žáka, který se vzdělává ve Vaší třídě, do běžné základní školy by byla bez přítomnosti asistenta pedagoga velmi obtížná nebo zcela nemožná?

U2: Myslím si, že integrace tohoto žáka by bez asistenta byla spíše nemožná.

V: Proč to tak vnímáte?

U2: Asistent se mu věnuje stále, jen v některých hodinách při některých rutinních činnostech jen sedí poblíž a pozoruje. Většinou vede práci žáka po celou vyučovací hodinu - říká mu, co má udělat, upozorňuje ho, že se má přihlásit, navádí ho při řešení úloh, pomáhá udržovat pozornost a věnuje se mu i o přestávkách.

U2 má zkušenost, že asistent pedagoga pracuje především s potřebným, který potřebuje veškerý jeho čas. Bez této pomoci by byla integrace nemožná. Pokud by to okolnosti dovolovaly, měl by se asistent věnovat i ostatním žákům. Za vhodné vzdělání považuje pedagogický obor.

2.6 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

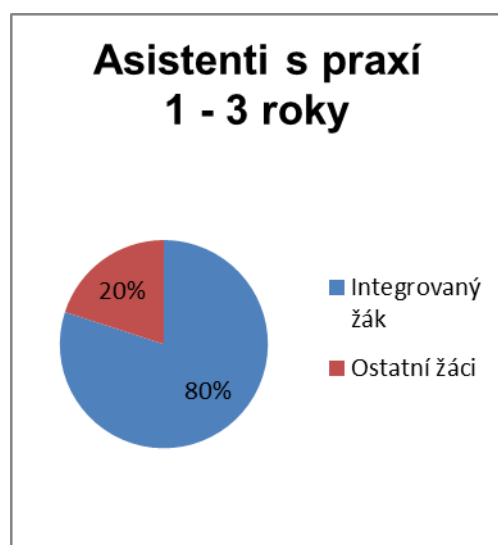
Hypotéza č. 1

H1: Asistenti pedagoga, kteří mají krátkou praxi (1 – 3 roky), věnují ostatním žákům ve třídě méně času, než asistenti pedagoga s delší praxí (4 roky a více).

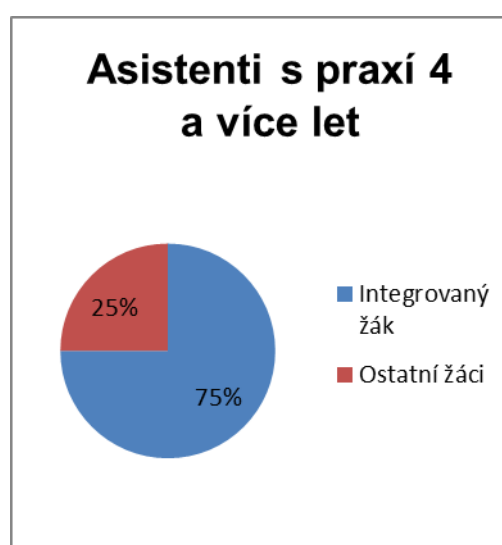
Hypotéza byla stanovena na základě domněnky, že asistent pedagoga s kratší praxí má méně pedagogických zkušeností s péčí o žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Proto se bude začínající asistent pedagoga především soustředit na integrovaného žáka a bude více závislý na vedení učitele a nebude se z vlastní iniciativy věnovat jiným žákům ve třídě.

K ověření hypotézy byly použity výsledky odpovědí respondentů na otázky č. 3 a č. 13.

Graf 17: Rozdělení času mezi žáky 1

Graf 18: Rozdělení času mezi žáky

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření) Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Z grafu č. 17 vyplývá, že asistenti s praxí 1 - 3 roky se v průměru věnují integrovanému žákovi 20 % doby vyučování, asistenti s praxí 4 a více let 25 % doby vyučování.

Hypotéza H1 byla potvrzena.

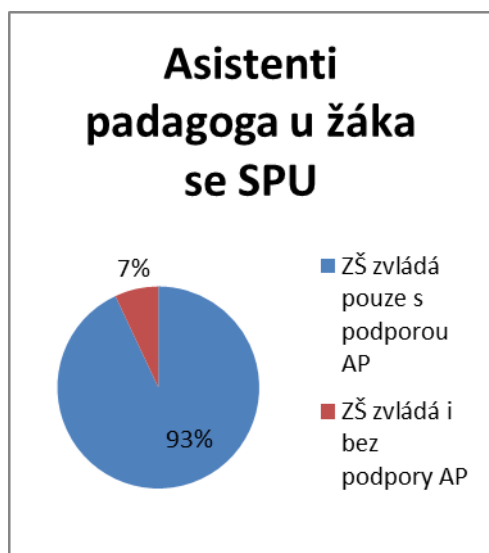
Hypotéza č. 2

H2: Úspěšnost integrace žáků s poruchou autistického spektra v běžné škole je více závislá na podpoře asistenta pedagoga než úspěšnost integrace žáků se specifickou poruchou učení.

Hypotéza byla stanovena na základě předpokladu, že žáci s poruchou autistického spektra by bez podpory asistenta pedagoga měli větší problémy se zvládnutím výuky na běžné základní škole, než žáci se specifickou poruchou učení.

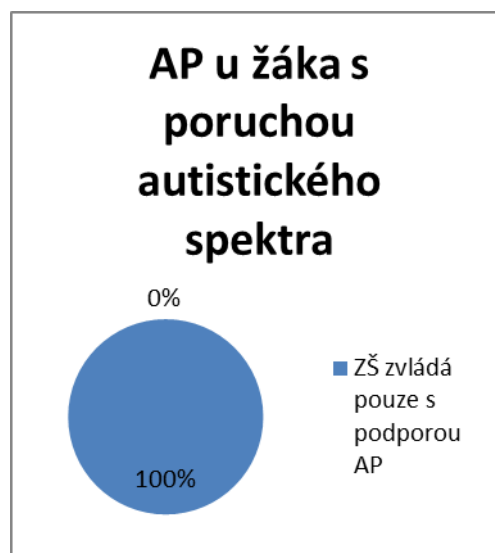
K ověření hypotézy byly v dotazníku položeny otázky č. 8 a 12.

Graf 19: Názor č. 1 na zvládnutí ZŠ

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Graf 20: Názor č. 2 na zvládnutí ZŠ

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Z grafu 19 vyplývá, že sedm procent respondentů, kteří mají v péči žáka se specifickou poruchou učení, se domnívá, že by integrovaný žák zvládl vzdělávání na běžné základní škole i bez pomoci asistenta pedagoga, zatímco všichni asistenti pedagoga u žáka s poruchou autistického spektra vnímají svoji práci jako nezbytnou pro úspěšnou integraci těchto žáků (viz graf 20).

Hypotéza H2 byla potvrzena.

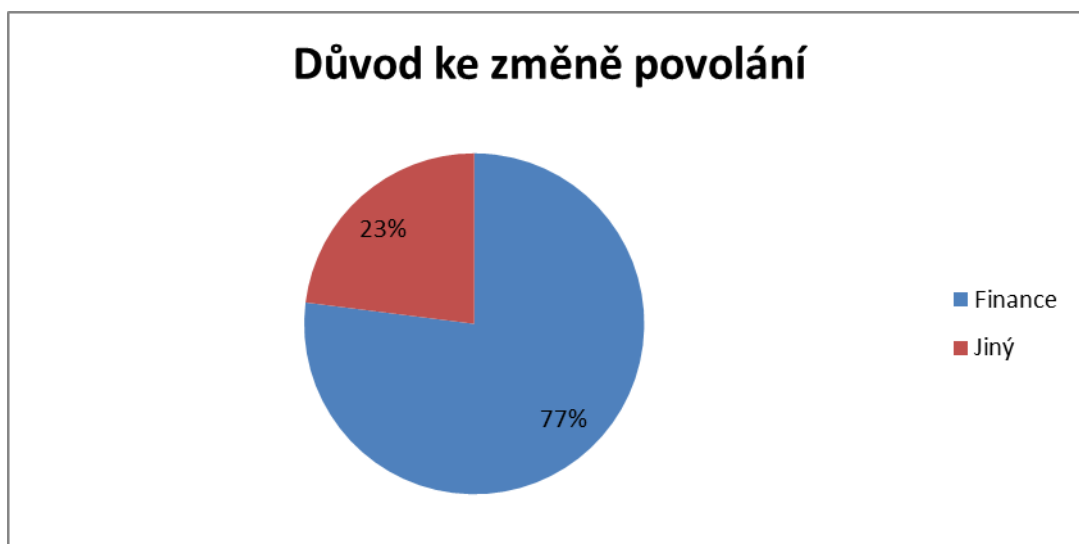
Hypotéza č. 3

H3: Důležitost funkce asistenta pedagoga, jakož jeho profesní a ekonomické ohodnocení, bude hlavní důvod změny povolání.

Hypotézu jsme stanovili na základě domněnky, že nízké finanční ohodnocení může vést asistenta pedagoga ke změně povolání.

K vyhodnocení hypotézy byla použita data získaná z odpovědí na otázky č. 10 a č. 16.

Graf 21: Finance – důvod ke změně povolání

Zdroj: autor práce, 2014 (vlastní šetření)

Dotazníkové šetření ukázalo, že své povolání asistenta pedagoga chce změnit 23 % respondentů (13 dotázaných). Z této skupiny 77 % oslovených uvedlo jako důvod pro změnu povolání nízké finanční ohodnocení.

Taktéž v jednom z rozhovorů s ředitelem ZŠ zazněla jednoznačná záporná odpověď na otázku, zda vnímá výši finančního ohodnocení jako dostačující.

Hypotéza H3 byla potvrzena.

2.7 INTERPRETACE A DISKUSE VÝSLEDKŮ

Závěry z praktické části odpovídají na hlavní otázku této diplomové práce, jaká je role asistenta pedagoga ve vyučovacím procesu. Z výzkumu vyplývá, že je nezastupitelná a v době integrace a inkluze i nepostradatelná. Bez přítomnosti dalšího pedagogického pracovníka ve třídě by převážná většina integrovaných žáků zvládala zařazení do běžné základní školy pouze s velkými obtížemi, často by byla zcela nemožná.

Praktická část byla zaměřena též na zodpovězení dalších výzkumných otázek. **Věnuje se asistent pedagoga pouze integrovanému žákovi nebo částečně pomáhá i ostatním žákům?** V kapitole 2.3.4 teoretické části je vymezena pracovní náplň asistenta pedagoga. Ta předpokládá, že asistent je nápomocen všem aktérům ve třídě – tedy integrovanému žákovi, ostatním žákům a učiteli. Převaha respondentů uvedla, že při vyučování pracuje nejen s žákem se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i s ostatními žáky. Během rozhovoru s učitelkou ZŠ jsme se dozvěděli, že asistentku často zapojuje do práce se třídou. Někdy (ve vhodných okamžicích) si vymění role, asistentka pedagoga pracuje s ostatními žáky a vyučující se mezitím může určitou dobu individuálně věnovat integrovanému. Z odpovědí druhé učitelky ZŠ bylo zřejmé, že se jí vždy neosvědčilo zapojení asistenta pedagoga do práce s ostatními žáky ve třídě. Uvedla, že asistent: *„většinou vede práci žáka po celou vyučovací hodinu - říká mu, co má udělat, upozorňuje ho, že se má přihlásit, navádí ho při řešení úloh, pomáhá udržovat pozornost a věnuje se mu i o přestávkách“* a jeho vlastní aktivita může působit na některé žáky rušivě, především na děti s poruchou pozornosti.

Určitě vždy záleží na podmínkách v jednotlivé třídě. Jejich nastavení pro působení asistenta pedagoga by mělo být výsledkem komunikace mezi ním a učitelem a měl by být brán zřetel především na prospěšnost pro všechny žáky ve třídě.

Ovlivňuje délka praxe, kterou již asistent získal, rozložení času mezi integrovaného žáka a ostatní žáky? V hypotéze č. 1 bylo potvrzeno, že začínající asistenti pedagoga věnují méně času ostatním žákům ve třídě, než pracovníci s delší praxí. Rozdíl mezi oběma skupinami byl ovšem malý. Pravděpodobně je délka času

věnovaného jiným žákům ovlivněna více individuálními potřebami integrovaného jedince a podmínkami v určité třídě, než zkušenostmi z praxe.

Zvládl by integrovaný žák vzdělávání na běžné základní škole i bez přidělení asistenta pedagoga? Naprostá převaha respondentů v dotazníkovém šetření uvedla, že jejich přítomnost je pro integrované žáky nutná. I dotázaní ředitelé škol na tuto otázku odpověděli jednoznačně ano. Bez zřízení funkce asistenta pedagoga by většina žáků byla zařazena do základní školy praktické nebo speciální. Činnost asistentů pedagoga je významné podpůrné opatření umožňující samotnou integraci do běžných základních škol. Jsou velkou podporou nejen integrovanému, ale i vyučujícím.

Je výše finančního ohodnocení asistentů pedagoga uspokojivá nebo ji vnímají negativně? Výši finančního ohodnocení lze označit jako nedostačující. Shodují se na tom téměř všichni respondenti – jak z řad asistentů pedagoga, tak i ředitelů škol. Pro 78 % asistentů pedagoga by bylo hlavním důvodem při změně povolání nízké finanční ohodnocení. Dokonce 23 % dotázaných uvažuje o přechodu na jinou práci. Popudem k tomuto rozhodnutí je nedostatečná výše platu. Vše je ovlivněno i faktem, že asistenti pedagoga pracují převážně na částečný úvazek. Celý úvazek uvedlo ve své odpovědi jen 20 % dotázaných. Tím se plat ještě více snižuje. Je škoda, aby odcházeli ze školství zkušení pracovníci, praktické zkušenosti jsou nenahraditelné.

Při rozhovoru s ředitelkou ZŠ zaznělo, že zřizování funkce asistenta pedagoga může být i finanční zátěží pro školu. Při přidělení asistenta pedagoga integrovanému žákovi mu ho musí škola povinně zajistit. Škola pak žádá o navýšení finančního rozpočtu příslušný krajský úřad. Ten může, ale nemusí rozpočet školy navýšit. Ředitelé se tak často ocitají v nejistotě.

Z dotazníkového šetření dále vyplynulo, že pozici asistenta pedagoga zastávají ve velké většině ženy. Potvrdila se tak feminizace školství. Avšak za výše zmíněné finanční situace se na tuto pozici budou muži hlásit pouze výjimečně.

Průměrného asistenta lze z dotazníkových responzí charakterizovat jako ženu ve věku od 30 do 49 let, jejíž praxe je 1 – 3 roky, v péči má jednoho žáka, působí na první škole. Požadované vzdělání tito pracovníci nejčastěji dosáhli studiem pro

asistenty pedagoga poté, kdy někdy dříve absolvovali střední školu s jiným, než pedagogickým zaměřením. Z uvedeného je zřejmé, že většina asistentů pedagoga si původně zvolila odlišné povolání, než dnes vykonává. O důvodech lze jen spekulovat. Příčinou by mohla být vysoká nezaměstnanost v prvotně zvoleném oboru a nutná následná rekvalifikace. Někomu může vyhovovat rozvržení a délka pracovní doby, například z důvodu péče o vlastní dítě se speciálními vzdělávacími potřebami. Jak ukazují příklady z praxe, občas vykonávají roli asistenta pedagoga matky těchto žáků.

Ke vzdělání asistentů pedagoga se během interview vyjadřovali i učitelé a ředitelé ZŠ. Všichni oslovení upřednostňují vzdělání pedagogického směru, nejlépe s orientací na speciální pedagogiku. Dvakrát byl vysloven názor, že kurz pro asistenty pedagoga nemůže adekvátně nahradit středoškolské pedagogické vzdělání. Vyučující například uvádí: *„Moje asistentka má konzervatoř a následně půlroční kurz pro asistenty pedagoga. Určité pedagogické momenty nezvládá, pak je to pro mě zátěž.“* Na tomto příkladu je vidět, že by se kvalita vzdělání u těchto pracovníků neměla podceňovat. Zkoumaná profese je poměrně nová, na středních i vysokých školách jsou již zařazovány obory zaměřené na studium pro asistenty pedagoga, ale v praxi těchto odborníků působí doposud málo.

Práce asistenta pedagoga přináší spoustu pozitiv i negativ. Mezi hlavní klady dotázaní řadí radost z výsledků a pokroků žáka, nové pracovní a lidské zkušenosti, je to práce, která naplňuje. Na druhé straně uvádí nejistou práci, často mají smlouvu jen do prázdnin, již zmíněný nízký úvazek a finance, nehledě na náročnost práce na psychiku.

Ze získaných dat je jisté, že asistent pedagoga má v dnešním školství neodmyslitelné místo, je přínosem pro integrované, má pozitivní vliv na ostatní žáky ve třídě (domnívá se 84 % respondentů – viz graf 11) a je velkou oporou učitelů. Zvláště v době, kdy jsou ředitelé škol z finančních důvodů často nuceni přistupovat ke slučování tříd v ročníku, v jedné třídě tak bývá i 31 žáků. Samotní asistenti pedagoga spatřují hlavní náplň své práce v individuální práci s žákem se speciálními vzdělávacími potřebami a v pomoci učitelů s výukou (viz graf 15).

2.8 DOPORUČENÍ DO PRAXE

Na základě zjištění plynoucích ze sebraných dat a studiem odborné literatury, byla sestavena tato doporučení:

- Zvýšit finanční ohodnocení asistentů pedagoga, tím zatraktivnit tuto profesi.
- Propagovat a zavádět nové studijní obory zaměřené na asistenty pedagoga a speciální pedagogiku, aby bylo více těchto pracovníků s pedagogickým vzděláním.
- Na této pozici zaměstnávat absolventy středních pedagogických škol. Pro ně to může být možnost k získání praxe pro další uplatnění v jejich profesním životě.
- Jako asistenti pedagoga by se mohli využívat i vychovatelé pracující na částečný úvazek.
- Navýšit množství finančních prostředků ze státního rozpočtu tak, aby asistenti pedagoga nebyli finanční zátěží pro školy (pokud žákovi bude přidělen asistent pedagoga, měla by mít škola jistotu, že jí automaticky bude navýšen rozpočet na mzdové prostředky asistenta pedagoga v plném rozsahu).
- Asistent pedagoga by se měl vedle práce s integrovaným žákem věnovat i ostatním dětem, vést ho k samostatnosti.
- Asistent pedagoga by se měl u žáka věnovat nejen zvládnutí učiva, ale rozvíjet ho i v sociální interakci a pomáhat vytvářet zdravé klima ve třídě.
- Ve vhodných okamžicích si může asistent pedagoga měnit roli s učitelem, který tento čas využije k individuální práci s integrovaným.
- Být partnerem všem aktérům vyučovacího procesu.

ZÁVĚR

Právo na vzdělání je jedním ze základních práv moderní společnosti. Mělo by se ho dostat každému jedinci naší společnosti. Vždy je potřeba zohlednit jeho individuální možnosti a schopnosti. Moderní společnost si klade za cíl inkluzivní vzdělávání. Jedním z prostředníků tohoto úsilí je asistent pedagoga.

Zmapování role asistenta v hlavním vzdělávacím proudu se věnovala tato diplomová práce. V první kapitole byly vysvětleny základní pojmy týkající se edukace, jak je odborníky chápána integrace a inkluze, autorka se věnovala nastoleným podmínkám pro možnost začlenění dítěte se zdravotním postižením do běžné školy. V dalších kapitolách byly charakterizovány děti a mládež se speciálními vzdělávacími potřebami, vzdělávání jedinců s handicapem. Popsán byl i individuální vzdělávací plán, jeho právní vymezení a struktura.

Větší prostor byl věnován asistentovi pedagoga. Úvod kapitoly popisuje historii této profese, následuje porovnání s osobním asistentem, legislativní vymezení. Zmíněna je pracovní náplň asistenta pedagoga, jaké vzdělání musí asistenti pedagoga splňovat podle zákona, zároveň i platové zařazení. Je popsán postup při zřizování této funkce ve škole.

Praktická část přinesla vyhodnocení stanovených hypotéz. Všechny se podařilo potvrdit na základě získaných dat z kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Ukázalo se, že největším úskalím této profese je finanční ohodnocení. Negativně ji vnímá velká převaha respondentů. Nevýhodou je jistě i nejistá práce závisující na přidělení asistenta pedagoga konkrétnímu žákovi. Mezi asistenty pedagoga převažují pracovníci, kteří svoji kvalifikaci získali doplňujícím studiem pro asistenty pedagoga, poté co si původně zvolili jiné povolání. Ředitelé a učitelé ZŠ vyslovili názor, že upřednostňují u asistentů pedagoga pedagogické vzdělání, nejlépe se zaměřením na speciální pedagogiku, neboť ve škole je jejich stěžejním zájmem žák se speciálními vzdělávacími potřebami.

Téměř všichni respondenti vypověděli, že funkce asistenta pedagoga v hlavním vzdělávacím proudu je velmi potřebná. Bez ní by nemohla být řada žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávána na běžných školách.

Dá se říci, že asistent pedagoga se podílí na rozšíření možností a příležitostí ke zlepšení kvality života žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Přejme si tedy, aby na základních školách pracovalo stále více asistentů pedagoga, kteří budou přínosem pro všechny aktéry vzdělávání.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BUNEŠOVÁ, M. et al. *Realizace individuálních vzdělávacích plánů s ohledem na potřeby vyrovnávacích opatření*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. 978-80-87652-77-0.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 374 s. ISBN 80-246-0139-7.

DROTÁROVÁ, L., *Asistent pedagoga – stav v ČR 2006*. Praha: Institut pedagogicko – psychologického poradenství ČR, 2006. ISBN 80-86856-22-4.

FISCHER S., J. ŠKODA. *Speciální pedagogika*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-014-0.

HÁJKOVÁ V., I. STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3070-7.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 265 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

JŮVA, V. et al., *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. 1.vyd. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8.

KOHOUT, Karel. *Základy obecné pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007, 152 s. ISBN 978-80-86723-38-9.

MÜHLPACHR, Pavel. *Fenomén integrace v kontextu koncepce Vzdělávání světa*. In: VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní školní (speciální) pedagogika: základy, teorie, praxe* [online] Brno: MSD, 2004, s. 5-14 [cit. 2015-02-01]. ISBN 80-86633-22-5. Dostupné také z <http://equalcr.cz/files/clanky/908/kniha1.pdf>

NĚMEC, Z., K. ŠIMÁČKOVÁ – LAURENČÍKOVÁ a V. HÁJKOVÁ. *Asistent pedagoga v inkluzivní škole*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-7290-712-0.

NOVOSAD, Libor. *Základy speciálního poradenství: struktura a formy poradenské pomoci lidem se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 159 s. ISBN 80-7178-197-5.

PRŮCHA, J. (ed.), *Pedagogická encyklopedie*, 1. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.

PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

SLOWÍK, J., *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 987-80-247-1733-3.

ŠIMONÍK, O. *Úvod do didaktiky základní školy*. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-33-0.

TEPLÁ, Marta, ŠMEJKALOVÁ, Hana. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. Praha: IPPP ČR, 2007. 32 s. ISBN 978-80-86856-35-3.

VÁGNEROVÁ, Marie, Zuzana HADJ-MOUSSOVÁ a Stanislav ŠTECH. *Psychologie handicapu*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 230 s. ISBN 8071849294.

VALÍŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

VÍTKOVÁ, Marie. *Fenomén integrace v kontextu koncepce Vzdělávání světa*. In: VÍTKOVÁ, Marie. *Integrativní školní (speciální) pedagogika: základy, teorie, praxe* [online] Brno: MSD, 2004, s. 5-14 [cit. 2015-02-01]. ISBN 80-86633-22-5. Dostupné také z <http://equalcr.cz/files/clanky/908/kniha1.pdf>

ZELINKOVÁ O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výskumu. 4., rozš. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2008, 269 s. ISBN 978-80-223-2391-8.

SCHWAB, Susanne. *Schulische Integration, soziale Partizipation und emotionales Wohlbefinden in der Schule: Ergebnisse einer empirischen Längsschnittstudie*. Wien [u.a.]: Lit-Verl, 2014. ISBN 9783643505729.

Seznam použitých internetových zdrojů

KOLEKTIV AUTORŮ, *Asistent pedagoga – analýza personálních, legislativních, statistických a procedurálních aspektů* [online]. [citováno 22. 10. 2014]. Dostupné http://spc-info.upol.cz/profil/wp-content/uploads/2011/05/Asistent-pedagoga-_analyza_final_2013.pdf

Portál pro školní asistenty a asistenty pedagogů [online]. [citováno 22. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.asistentpedagoga.cz/historie>

STANGL, W. *Lexikon für Psychologie und Pädagogik*. [online]. [citováno 10. 10. 2014]. Dostupné z [http://lexikon.stangl.eu/7608/abulie/\(13-04-02\)](http://lexikon.stangl.eu/7608/abulie/(13-04-02))

Statistická ročenka školství [online]. [citováno 22. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-zamestnanci-a-mzdove-prostredky-4?highlightWords=ro%C4%8Denka>

Valenta, M. *Metodika práce asistenta pedagoga žáka s mentálním postižením*. [online]. [citováno 18. 10. 2014]. Dostupné z http://inkluzie.upol.cz/portal/velke_publicace/metodiky/MP_Metodika_AP.pdf

Seznam použitých legislativních dokumentů

Listina základních práv a svobod článek 33. [online]. Praha [citováno 02. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.sbirkazakonu.info/listina-zakladnich-prav-a-svobod/kazdy-ma-pravo-na-vzdelani-skolni-docha.html>

Vyhláška č. 317/2005 Sb. o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2005, částka 111. [online]. Praha [citováno 12. 10. 2014] Dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-317#cast1>

Vyhláška č. 147 ze dne 25. května 2011, kterou semení vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 56. [online]. Praha [citováno 3. 10. 2014] Dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-147>

Zákon č. 108/2006 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37. [online]. Praha [citováno 03. 10. 2014] Dostupné z <http://www.zakonyprolidi.cz/hledani?text=Z%C3%A1kon+%C4%8D.+108%2F2006+>

Zákon č. 561/2004Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. [online]. Praha [citováno 02. 10. 2014] Dostupné z <http://zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Zákon č. 563 ze dne 24. září 2004 o pedagogických pracovnících a o změně některých předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. [online]. Praha [citováno 04. 10. 2014] Dostupné z <http://zakony.centrum.cz/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich>

SEZNAM ZKRATEK

AP – Asistent pedagoga

PAS – Porucha autistického spektra

SVP – Speciální vzdělávací potřeby

ZŠ – Základní škola

SPU – Specifické poruchy učení

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1: Škály stupňů sociální integrace podle WHO	Chyba! Záložka	není
definována.		
Tabulka 2: Systém vzdělávání osob s handicapem		20
Tabulka 3: Počet asistentů pedagoga v ČR v letech 2005 – 2011		41
Tabulka 4: Pohlaví asistentů pedagoga		48
Tabulka 5: Věk asistentů pedagoga		49
Tabulka 6: Počet let jako asistent pedagoga		48
Tabulka 7: : Vzdělání k výkonu asistenta pedagoga		51
Tabulka 8: Vzdělání k výkonu asistenta pedagoga		52
Tabulka 9: Počet žáků v péči asistenta pedagoga		53
Tabulka 10: Počet asistentů pedagoga působící na dané škole		55
Tabulka 11: Speciální vzdělávací potřeby žáků		56
Tabulka 12: Část úvazku, na kterou asistent pedagoga pracuje		58
Tabulka 13: Nízké finanční ohodnocení jako důvod ke změně povolání		59
Tabulka 14: Vliv asistenta pedagoga na ostatní žáky ve třídě		60
Tabulka 15: Asistent pedagoga jako důležitý činitel integrace do běžné ZŠ		62
Tabulka 16: Úvazek asistenta pedagoga (přímá činnost)		64

Tabulka 17: Hlavní náplň asistenta pedagoga	66
Tabulka 18: Zájem pracovat nadále jako asistent pedagoga	67

Seznam grafů

Graf 1: Pohlaví asistentů pedagoga	48
Graf 2: Věk asistentů pedagoga	49
Graf 3: Věk asistentů pedagoga	50
Graf 4: Vzdělání k výkonu asistenta pedagoga	51
Graf 5: Počet škol, kde asistent pedagoga působil	53
Graf 6: Počet žáků v péči asistenta pedagoga	54
Graf 7: Počet asistentů pedagoga působící na dané škole	55
Graf 8: Speciální vzdělávací potřeby žáků	57
Graf 9: Část úvazku, na kterou asistent pedagoga pracuje	58
Graf 10: Nízké finanční ohodnocení jako důvod ke změně povolání	59
Graf 11: Vliv asistenta pedagoga na ostatní žáky ve třídě	61
Graf 12: Asistent pedagoga jako důležitý činitel integrace do běžné ZŠ	62
Graf 13: Čas věnovaný integrovanému žákovi a ostatním žákům	63
Graf 14: Úvazek asistenta pedagoga (přímá činnost)	65
Graf 15: Hlavní náplň asistenta pedagoga	66
Graf 16: Zájem pracovat nadále jako asistent pedagoga	67
Graf 17: Rozdělení času mezi žáky 1	77

Graf 18: Rozdělení času mezi žáky 2	77
Graf 19: Názor č. 1 na zvládnutí ZŠ	78
Graf 20: Názor č. 2 na zvládnutí ZŠ	78
Graf 21: Finance – důvod ke změně povolání	79

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník .....Chyba! Záložka není definována.

Příloha A - Dotazník I

Příloha A - Dotazník

Vážený kolego/ vážená kolegyně,

ráda bych Vás požádala o laskavé vyplnění následujícího dotazníku, jehož výsledky budou použity jako podklad pro zpracování práce, která se zabývá žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Uvedená práce by měla zmapovat strukturu, systém a možnosti práce asistenta pedagoga v hlavním vzdělávacím proudu. Dotazník je anonymní, údajů nebude zneužito, informace nebudou nikomu nepovolanému předány a budou použity čistě k výzkumným účelům.

Děkuji za spolupráci.

S pozdravem Radka Daňková

1. Vaše pohlaví   Muž / Žena
2. Věk   a) 18 – 29
          b) 30 – 39
          c) 40 - 49
          d) 50 – 61
          e) 62 a více
3. Počet let praxe jako AP   a) 1-3
  b) 4- 7
  c) 8 a více
4. Jaké máte vzdělání k výkonu AP
    a) základní vzdělání a studium pro AP
    b) středoškolské vzdělání v oblasti pedagogiky
    c) středoškolské vzdělání a studium pro AP
    d) vyšší odborné vzdělání se zaměřením na pedagogiku
    e) vyšší odborné vzdělání a studium pro AP
    f) vysokoškolské pedagogického směru
    g) vysokoškolské a studium pro AP
5. Na kolikáté škole jako AP působíte?
    a) 1.

- b) 2. – 3.
c) 4. a více
6. S kolika dětmi jste pracoval jako AP?
a) 1
b) 2
c) 3
d) 4 a více
7. Kolik AP ve vaší škole pracuje? .....
8. Pracujete s žákem, který má a) PAS
b) poruchu učení
c) poruchu chování
d) tělesné postižení
e) smyslové postižení
f) mentální postižení
9. Můžete, prosím, uvést, na jakou část úvazku pracujete? .....
10. Pokud se rozhodnete změnit povolání, bude hlavním důvodem nízké finanční ohodnocení? Ano / Ne
11. Myslíte, že vaše přítomnost ve třídě má (pozitivní) vliv i na ostatní žáky? Ano / Ne
12. Integrovaný žák by měl bez přítomnosti AP značné potíže se zvládnutím výuky v běžné ZŠ. Ano / Ne
13. Věnujete se během výuky i jiným žákům? Vyjádřete, prosím, v procentech čas věnovaný integrovanému žákovi a ostatním. Integrovaný .....%
Ostatní žáci .....%
14. Váš úvazek AP zahrnuje pouze přímou činnost Ano / Ne
(Pokud i nepřímou činnost, můžete uvést, kolik je to hodin? .....))
15. Svoji hlavní náplň práce spatřuji:
a) v pomoci učiteli s výukou
b) v individuální práci s integrovaným žákem
c) v pomoci při usměrňování případného problematického chování, případně řešení konfliktů o přestávkách
d) v pomoci při zvládnutí sebeobsluhy
16. Chcete i nadále pracovat jako asistent pedagoga?
Ano / Ne / Nevím
17. Jaká největší pozitiva / negativa vidíte na vaší práci?

Příloha B - Polostrukturované interview (ředitel)

1. Podle jakých kritérií jste vybíral/-a asistenta pedagoga?
Byl o tuto pozici velký zájem?
2. Jaký hlavní přínos vidíte ve funkci asistenta pedagoga?
3. Jaké by měl mít podle Vás asistent pedagoga vzdělání?
4. Domníváte se, že by se měl asistent pedagoga během výuky částečně věnovat i ostatním žákům ve třídě?
5. Domníváte se, že bez přidělení asistenta pedagoga by byla integrace žáků do běžné základní školy velmi obtížná nebo zcela nemožná?
6. Vnímáte výši finančního ohodnocení asistenta pedagoga jako dostačující?

Příloha C - Polostrukturované interview (učitel)

1. Jaký hlavní přínos vidíte ve funkci asistenta pedagoga?
2. Jaké by měl mít podle Vás asistent pedagoga vzdělání?
3. Věnuje se asistent pedagoga při Vašich hodinách i ostatním žákům? Jak konkrétně?
4. Domníváte se, že integrace žáka, který se vzdělává ve Vaší třídě, do běžné základní školy by byla bez přítomnosti asistenta pedagoga velmi obtížná nebo zcela nemožná?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Radka Daňková

Obor: 7506T042 - Speciální pedagogika - učitelství (Mgr. SPPGU)

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Role asistenta pedagoga ve vyučovacím procesu

Rok: 2015

Počet stran textu bez příloh: 76

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 2

Počet internetových zdrojů: 11

Vedoucí práce: Mgr. Marie Bunešová